

Briselē, 2026. gada 7. jūlijā
(OR. en)

11410/26

AGRI 566
AGRIORG 91

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2026. gada 7. jūlijs
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2026) 355 final
Temats:	Rīcības plāns par ES proteīnapgādes sistēmas noturību, stratēģisko autonomiju un ilgtspēju

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2026) 355 final.

Pielikumā: COM(2026) 355 final

EIROPAS
KOMISIJA

Briseļē, 7.7.2026.
COM(2026) 355 final

Rīcības plāns

par ES proteīnapgādes sistēmas noturību, stratēģisko autonomiju un ilgtspēju

Eiropa ir krustcelēs. Strauji mainīgajā pasaulē pieaugošās nenoteiktības apstākļos ir vajadzīga drosmīga rīcība, lai palielinātu mūsu ekonomikas konkurētspēju, vienlaikus stiprinot mūsu stratēģisko autonomiju. Tā kā drošība un noturība ir politiskās darba kārtības centrā un pieaug spiediens uz Eiropas izaugsmes modeli, galvenās ekonomiskās atkarības kļūst par ģeopolitisku ievainojamību.

Šajā kontekstā pašreizējā atkarība no importētiem izejresursiem, piemēram, mēslošanas līdzekļiem, barības un enerģijas, ir **ne tikai apdraudējums mūsu nodrošinātībai ar pārtiku, bet arī būtiska ievainojamība, kas ietekmē mūsu noturību**. Tāpēc ES sagatavotības un drošības programmā šo stratēģisko atkarību mazināšanai ir izšķiroša nozīme. Visām ieinteresētajām personām ir jārikojas kolektīvi, lai garantētu, ka ES var palielināt gan savu iekšējo, gan ārējo drošību ⁽¹⁾.

ES lielā atkarība no barībai vajadzīgas proteīnapgādes no nedaudzām izcelsmes valstīm ne tikai padara mūsu agropārtikas sistēmu neaizsargātu pret globālā tirgus svārstībām, bet arī ietekmē spēju mazināt piegādes ķēžu risku un ierobežo progresu pārejā uz ilgtspēju.

Kā paziņots redzējumā par lauksaimniecību un pārtiku ⁽²⁾, Komisija ir **izstrādājusi šo visaptverošo plānu**, lai risinātu šīs problēmas. Tajā ir apvienota politika, pētniecība un praktiski pasākumi, lai izveidotu autonomāku un ilgtspējīgāku ES proteīnapgādes sistēmu, vienlaikus dažādojot importa avotus. Proteīnu avotu dažādošana ir atbilde uz ES līderu 2022. gada **Versaļas deklarācijā** ⁽³⁾ pausto politisko aicinājumu palielināt augu izcelsmes proteīnu ražošanu ES, kā arī uz Eiropas Parlamenta 2023. gada rezolūciju par Eiropas proteīna stratēģiju ⁽⁴⁾.

Lai izvērstu ilgtspējīgu augu izcelsmes proteīnu ražošanu ES, ir jārod atbilstoši stimuli gan piedāvājuma, gan pieprasījuma attīstībai, kas ir svarīgs solis, lai ES stiprinātu kontinentam nepieciešamo **transformatīvo noturību**. Noturīga un ilgtspējīga proteīnapgādes sistēma ne tikai veicinās ES pārtikas nodrošinājuma un enerģētikas mērķu sasniegšanu, bet arī radīs jaunas iespējas lauku apvidos, sekmēs klimatneitralitātes mērķa sasniegšanu līdz 2050. gadam un paātrinās nesenajā ES bioekonomikas stratēģijā ⁽⁵⁾ un Mēslošanas līdzekļu rīcības plānā ⁽⁶⁾ noteikto mērķu īstenošanu.

Lai pārietu uz **noturīgu un ilgtspējīgu proteīnapgādes sistēmu**, ir vajadzīga **labāka politikas koordinācija**, kuras mērķis ir:

- palielināt atvērtu **stratēģisko autonomiju**, paplašinot **ilgtspējīgu ES proteīnapgādi**, stimulējot **lauksaimniekus** ieviest diversificētas ražošanas sistēmas ar mazāku vajadzību pēc mēslošanas līdzekļiem un dodot tiem iespēju audzēt veselīgus un noturīgus proteīnaugus,
- uzlabot plašākas ES proteīnapgādes sistēmas, tajā skaitā barības nozares, **noturību, konkurētspēju un sagatavotību**, veicinot **pētniecību un inovāciju un palielinot investīcijas**,
- stiprināt ES proteīnu vērtības ķēdes, uzlabojot **tirgus pievilcību** un **stimulējot pieprasījumu**, kā arī veicinot vietējos risinājumus un īsas piegādes ķēdes.

⁽¹⁾ Eiropas Komisija, *Stratēģiskās prognozēšanas ziņojums "Noturība 2.0: dot ES iespēju attīstīties satricinājumu un neskaidrības apstākļos"*, COM(2025) 484 final.

⁽²⁾ Eiropas Komisija, *"Lauksaimniecība un pārtika – kādām tām būt? Pievilcīga ES lauksaimniecības un pārtikas nozare, kas kopīgi veidojama nākamo paaudžu labā"*, COM(2025) 75 final.

⁽³⁾ Eiropas Savienības Padome, *Lauksaimniecības un zivsaimniecības padome par proteīniem: piegāde, ražošana un ilgtspēja, 2025. gada 14. jūlijs; Eiropadome, Versaļas deklarācija, 2022. gada 10. un 11. marts.*

⁽⁴⁾ Eiropas Parlaments, *2023. gada 19. oktobra rezolūcija par Eiropas proteīna stratēģiju (2023/2015(INI))*

⁽⁵⁾ Eiropas Komisija, *ES bioekonomikas konkurētspēja un ilgtspēja: stratēģiskais satvars*, COM(2025) 960 final.

⁽⁶⁾ Eiropas Komisija, *"Mēslošanas līdzekļu rīcības plāns: partnerība ES pašmāju mēslošanas līdzekļu pieejamības, cenu pieņemamības un stratēģiskās autonomijas nodrošināšanai"*, (COM/2026/310 final).

Šāda politikas koordinācija palīdzēs sasniegt ES **apritīguma, klimata un enerģētikas mērķus**, tādējādi radot papildu stimulus un ekonomisku pamatojumu lauksaimniekiem iesaistīties proteīnu dažādošanā.

Lai sasniegtu šo mērķi, šajā plānā ir izklāstīti galvenie fakti, noteikti galvenie ietekmes punkti un ierosināti pasākumi visā piegādes ķēdē. Tas papildina 2026. gada 7. jūlijā pieņemto **lopkopības stratēģiju**. Lai gan zvejniecības un akvakultūras nozares ir nozīmīgs proteīnu avots un patērējams ES pārtikas un barības sistēmā, šis plāns uz tām neattiecas.

1. Apgāde ar augu izcelsmes proteīniem ES

ES ir viena no konkurētspējīgākajām un ilgtspējīgākajām lauksaimnieciskās ražošanas sistēmām pasaulē. Tomēr šo priekšrocību ierobežo atkarība no tādas importētās barības, kurai ir augsts proteīnu saturs. Atbalsts saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) ir palielinājis iekšzemes nodrošinājumu ar augu izcelsmes proteīniem gan izmantošanai barībā, gan pārtikā, taču joprojām pastāv potenciāls to vēl vairāk palielināt, lai gan ir daži dabiski un strukturāli ierobežojumi.

ES ražošana, kuras pamatā galvenokārt ir rupjā lopbarība un graudaugi un kurā proteīnaugu īpatsvars ir neliels

ES ražo ievērojamu daudzumu augu izcelsmes proteīnu, taču galvenokārt rupjās lopbarības un graudaugu veidā, proti, **produktus ar zemu vai vidēju proteīnu saturu**. 2025.–2026. tirdzniecības gadā ES saražoja aptuveni **67 miljonus tonnu augu izcelsmes proteīnu** ⁽⁷⁾, no kuriem aptuveni 31 miljonu tonnu veidoja proteīni **rupjajā lopbarībā** un aptuveni 29 miljonus tonnu – proteīni **graudaugos** ⁽⁸⁾ (1. attēls) ⁽⁹⁾. Zālāji veido vairāk nekā pusi no rupjās lopbarības. **Ar proteīniem bagātu augu** ⁽¹⁰⁾ ražošanas apjoms ES 2025.–2026. gadā sasniedza 7,2 miljonus tonnu proteīnu, un pēdējo divdesmit gadu laikā tas ir ievērojami pieaudzis. Proteīna ražošana no **kaltētiem pākšaugiem** 2025.–2026. gadā sasniedza 1,3 miljonus tonnu ⁽¹¹⁾. Lai gan tā ir neliela daļa no kopējā apjoma, to ražošanas apjoms laikposmā no 2021. līdz 2026. gadam salīdzinājumā ar laikposmu no 2011. līdz 2016. gadam palielinājās par 53 %.

⁽⁷⁾ Komisijas aplēses ir balstītas uz ES graudaugu un eļļas augu sēklu bilancēm un ES barības bilanci.

⁽⁸⁾ Rupjā lopbarība ir zāle, skābbarības kukurūza, lopbarības pākšaugi un žāvēta lopbarība.

⁽⁹⁾ Šajā dokumentā sniegtā statistika ir sīkāk izklāstīta šeit pieejamajās faktu lapās: [*Augu proteīna deficīta samazināšana ES — lauksaimniecība un lauku attīstība*](#).

⁽¹⁰⁾ Par augiem ar augstu proteīnu saturu uzskata laukaugus, kuru proteīnu saturs pārsniedz 15 %, proti, eļļas augus un proteīnaugus.

⁽¹¹⁾ Kaltēti pākšaugi ir lauka zirņi, lauka pupas, lupīnas un citi proteīnaugi.

		<i>Augu izcelsmes proteīni (miljoni tonnu)</i>		<i>Īpatsvars</i>	
Rupjā lopbarība		30,6		45,5 %	
Graudaugi		29,4		43,7 %	
Eļļas augu sēklas (izņemot sojas pupas)		5,0		7,5 %	
Proteīnaugi	Kaltēti pākšaugi	2,2	1,3	3,3 %	1,9 %
	Sojas pupas		0,9		1,4 %
Kopā		67,2		100 %	

1. attēls. Augu izcelsmes proteīnu ražošana ES 2025.–2026. tirdzniecības gadā

Avots: AGRI ĢD – Balances

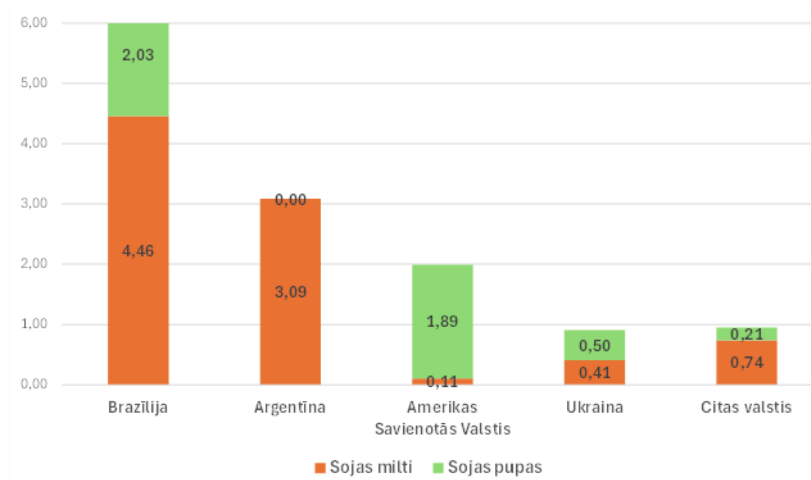
Jāatzīmē, ka pārejai uz proteīnaugiem ar augstāku proteīnu saturu nekā citiem laukaugiem būtu tikai ierobežota ietekme uz kopējo augu valsts kopproteīna bilanci, jo to ražība ir salīdzinoši zemāka. Tomēr proteīnaugu īpatsvara palielināšana augsekā varētu samazināt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, samazinot vajadzību pēc mēslošanas līdzekļiem, kuru ražošana un izmantošana rada SEG emisijas.

Ar proteīniem bagātu augu ražošanas pieaugums ES galvenokārt ir saistīts ar atbalstu, ko sniedz KLP ietvaros, un ES lauksaimniecības **pētniecības un inovācijas** programmām, kā norādīts Komisijas 2018. gada ziņojumā ⁽¹²⁾. Kā uzsvērts Mēslošanas līdzekļu rīcības plānā, **proteīnaugu spēja piesaistīt slāpekli** ⁽¹³⁾) palīdz samazināt vajadzību pēc mēslošanas līdzekļiem, kas ir viens no galvenajiem faktoriem, kurš veicina ražošanas pieaugumu, it īpaši ņemot vērā izmaksu pieaugumu un spriedzi mēslošanas līdzekļu piegādes ķēdēs.

⁽¹²⁾ Eiropas Komisija, *Ziņojums par augu izcelsmes proteīnu ražošanas attīstību Eiropas Savienībā, (COM(2018) 757 final)*.

⁽¹³⁾ Šajā ziņojumā ar proteīnaugiem saprot pākšaugus (arī sojas pupas). Jāņem vērā, ka sojas pupas dažkārt tiek uzskatītas par eļļas augu, taču šajā ziņojumā tās par tādām netiek uzskatītas.

ES importā dominē soja no Ziemeļamerikas un Dienvidamerikas, taču pastāv potenciāls palielināt sojas importu no Ukrainas

2. attēls. Importētā sojas proteīnu izcelsme 2024.–2025. tirdzniecības gadā (miljonos tonnu kopproteīna)

Avots: AGRI GD – 2024./2025.

ES importē ar proteīniem bagātus augus galvenokārt sojas pupu un sojas miltu veidā. 2024.–2025. gadā tie veidoja aptuveni 13,4 miljonus tonnu no kopējā proteīnu importa, kas saražots aptuveni 13 miljonu hektāru platībā trešās valstīs, galvenokārt ASV un Brazīlijā, bet sojas milti – Argentīnā.

ES kaimiņvalstis piedāvā reālas iespējas mazināt ES tradicionālo atkarību no lielākajiem sojas pupu eksportētājiem. Ukraina saražo 13,5 miljonus tonnu augu izcelsmes proteīnu, no kuriem 60 % tiek eksportēti. Tas nozīmē, ka Ukrainai varētu būt lielāka nozīme ES nodrošināšanā ar importētiem augu izcelsmes proteīniem. Ja Ukraina nākotnē pievienotos ES, tas varētu samazināt ES tirdzniecības deficītu no 13,9 miljoniem tonnu līdz 4,7 miljoniem tonnu un palielināt ES pašpietiekamību augu izcelsmes proteīnu jomā no 76 % līdz 86 %. Turklāt Ukraina ir nostiprinājusi savu lomu kā ES stratēģiskā partnere, 2024.–2025. gadā divkāršojot sojas pupu ražošanas apjomu salīdzinājumā ar 2021.–2022. gadu, neraugoties uz Krievijas agresijas kara izraisītajiem traucējumiem. Importa potenciāls no Rietumbalkāniem ir mazāks, jo daži tradicionālie ražotāji šajās valstīs no sojas pupu eksportētājiem ir kļuvuši par importētājiem, ko veicina lielāks iekšzemes patēriņš un zemāka ražība.

2. Pieprasījums pēc proteīniem ES

Pieprasījumu pēc proteīniem Eiropā nosaka lopkopības nozares vajadzības pēc barības, patērētāju izvēle pārtikas jomā un lietojumi, kas saistīti ar jaunām vajadzībām aprītīguma un bioenerģijas jomā.

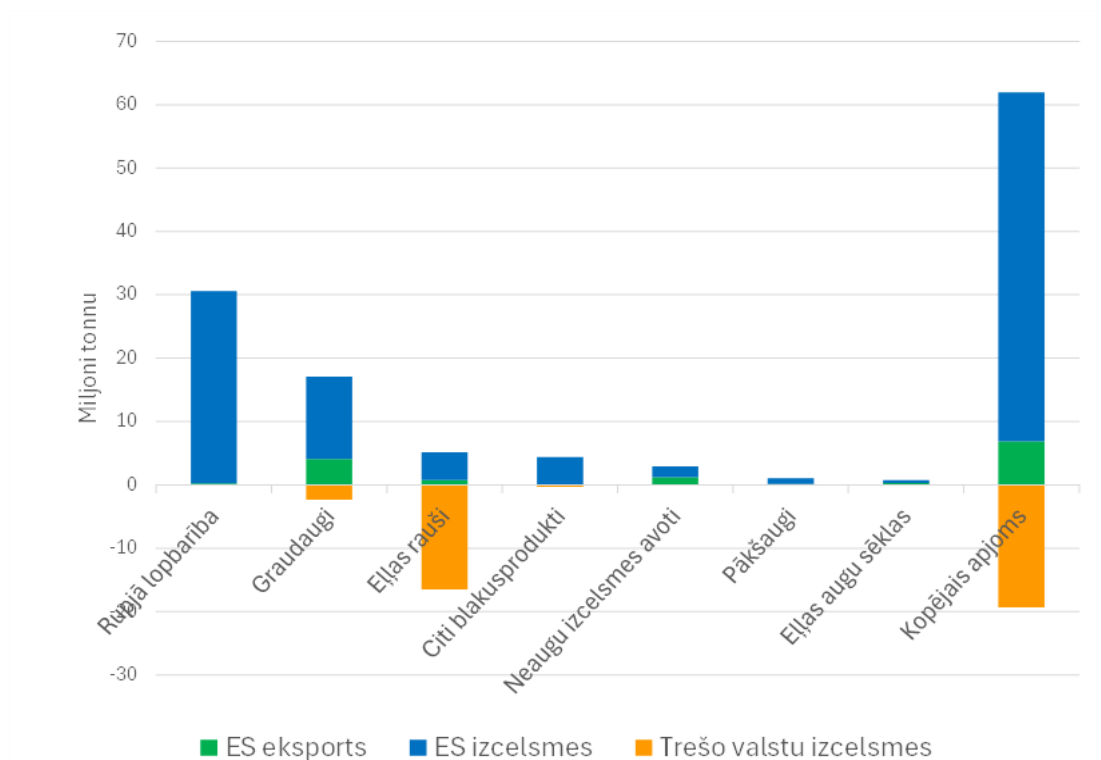
Dzīvnieku barība

Lopkopība kopā ar lopbarībai audzētiem laukaugiem veido vairāk nekā pusi no kopējās lauksaimniecības produkcijas (59 % 2024. gadā ⁽¹⁴⁾). 2025. gadā eksporta vērtība sasniedza 55 miljardus EUR, radot 39 miljardu EUR tirdzniecības pārpalikumu. Lopkopības nozare ir arī **lielākā augu izcelsmes proteīnu patērētāja ES**.

⁽¹⁴⁾ Tas atbilst primārajiem ienākumiem, ko rada gan lopkopības produkcija (45 %), gan lopbarībai paredzēto laukaugu ražošana (14 %).

ES lopkopības nozarē lopbarībā katru gadu izmanto **74 miljonus tonnu** proteīnu ⁽¹⁵⁾. Aptuveni 26 % tiek importēti, taču, ņemot vērā, ka ES eksportē arī laukaugu produktus vai līdzproduktus, kas atbilst 9 % proteīnu, **neto atkarība no proteīnu importa** ir 15 % no tās kopējā barības patēriņa (jeb aptuveni 13 miljoni tonnu proteīnu).

Šis kopējais rādītājs slēpj atšķirības pēc barības veida (3. attēls3). Proti, ES ir lielā mērā pašpietiekama attiecībā uz barību ar zemu proteīna saturu, bet lielā mērā atkarīga no barības ar **augstu proteīna saturu (eļļas augu sēklu un proteīnaugu)** importa – **74 %** no ES izmantotajiem produktiem tiek importēti. To galvenokārt nosaka sojas proteīns, no kura 94 % tiek importēti.

3. attēls. ES lopkopībā izmantotā proteīna izcelsme un šo produktu eksports (miljonos tonnu kopproteīna)

Avots: AGRI ĢD – ES lopbarības proteīnu balance – 2024./2025.

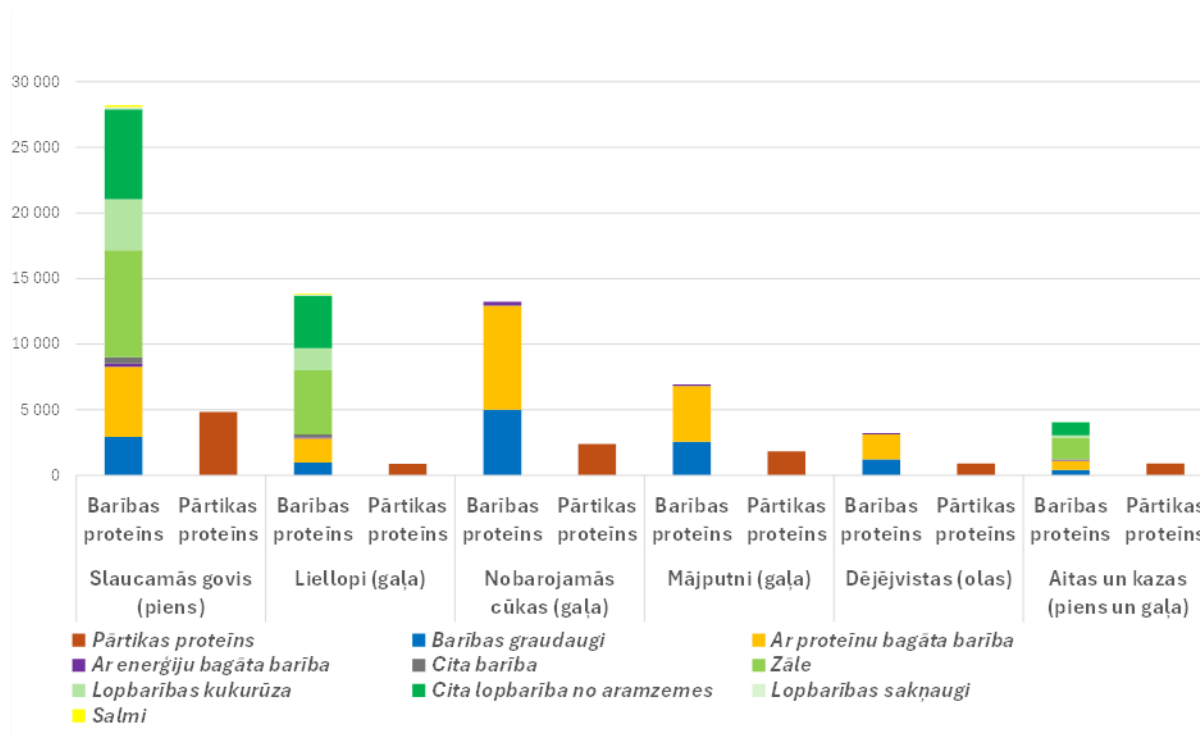
Augu izcelsmes barība ar augstu proteīna saturu ⁽¹⁶⁾) veido ievērojamu daļu no kopējā barības patēriņa, veidojot 31 % no proteīnu lietojuma barībā ES (jeb 23,0 miljonus tonnu proteīnu) ⁽¹⁷⁾. Tai ir izšķiroša nozīme vairākās lopkopības sistēmās, optimizējot lopkopības produktivitāti. Aizstāt to ar alternatīvām ar zemāku proteīna saturu, kas ir vieglāk pieejamas ES, būtu ļoti sarežģīti, jo īpaši attiecībā uz platību, kas vajadzīga audzēšanai ES. Turklāt tam būtu nepieciešams rūpīgs novērtējums par spēju aizstāt barības sastāvdaļas, vienlaikus apmierinot dzīvnieku uztura vajadzības, un tas būtu atkarīgs no lauksaimniecības dzīvnieku veida (4. attēls). **Cūkkopības un mājputnkopības** nozare ir galvenās

⁽¹⁵⁾ Galvenie barības proteīnu avoti ir rūpā lopbarība (41 %), graudaugi (21 %), sojas pupu milti (19 %) un citi eļļas augu milti (9 %), atlikušie 10 % ir dažādi citi avoti.

⁽¹⁶⁾ Barība ar augstu proteīna saturu satur vairāk nekā 30 % proteīna, piemēram, lielākā daļa eļļas augu miltu veidu.

⁽¹⁷⁾ Turpretī 94 % barības ar zemu un vidēju proteīna saturu, ko izmanto ES, ir ES izcelsmes, un ES ir izteikta šāda veida produktu neto eksportētāja.

barības ar augstu proteīna saturu izmantotājas (veidojot 66 % no barības maisījumu izmantojuma ES ⁽¹⁸⁾), savukārt **piena lopkopības un liellopu gaļas ražošanas** nozare veido mazāku daļu (28 %).

4. attēls. Barības proteīnu izmantošana sadalījumā pa ES lopkopības veidiem un no tās izrietošā pārtikā izmantojamo proteīnu ražošanas sadalījumā pa ES lopkopības veidiem 2022. gadā (tūkstoši tonnu kopproteīna)

Avots: CAPRI modeļa datubāze

Atkarība no importētas proteīnbarības lielā mērā ir atkarīga no **lopkopības veida un ražošanas sistēmas**. Intensīvākās sistēmās lielu daļu proteīnu nodrošina barības maisījumi, un to apjoms sasniedz 25,8 miljonus tonnu barības proteīnu gadā. Barības maisījumi veido 35 % no kopējā ES lopkopībā izmantotā proteīnu daudzuma. Ekstensīvākas atgremotāju audzēšanas sistēmas, kas balstās uz zālājiem un vietēji ražotu barību un rupju lopbarību, ir mazāk atkarīgas no importa nekā intensīvas sistēmas. Dažas ražošanas sistēmas, piemēram, agroekoloģiskās, bioloģiskās, uz zālājiem balstītās un jauktās augkopības un lopkopības sistēmas, kā arī ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu sistēmas vai sistēmas, uz kurām attiecas privāti standarti, aktīvi veicina vietējās barības izmantošanu, mazina atkarību no importētas barības un piesaista ražošanu konkrētai teritorijai.

ES līmenī **saimniecībā saražotās barības īpatsvars vidēji ir neliels** – aptuveni 21 % no kopējā barības apjoma 2023. gadā. Visaugstākais rādītājs ir atgremotāju lopkopības saimniecībās, kurās audzē arī kultūraugus (42 % 2023. gadā), bet viszemākais – specializētās mājputnu vai cūku fermās (7 %).

Dažādas barošanas sistēmas ar atšķirīgu atkarības pakāpi

ES lopkopības nozarei ir raksturīgas **dažādas barošanas stratēģijas**. Intensīva lopkopība ļauj optimizēt barošanu, izmantojot precīzo barošanu, pievienojot sintētiskās aminoskābes, lai papildinātu barību ar zemu proteīna saturu, fermentus un barības piedevas, kas samazina metāna emisijas. Tomēr ES lielā mērā importē barības piedevas (piemēram, vitamīnus un aminoskābes), sevišķi no Ķīnas, kurai ir īpaši dominējoša pozīcija šo vielu pasaules tirgū un attiecībā uz dažām no tām pat gandrīz monopolstāvoklis.

⁽¹⁸⁾ Barības maisījums ir dzīvnieku barība, kas izgatavota, sajaucot vismaz divas barības sastāvdaļas ar piedevām vai bez tām.

Tāpēc ES barības, lopkopības un akvakultūras nozarēm ir ļoti ierobežotas iespējas dažādot piegādes avotus, kā aplūkots turpmāk šajā dokumentā. No otras puses, ekstensīvās lopkopības sistēmas, jo īpaši uz zālājiem balstītas atgremotāju audzēšanas sistēmas un bioloģiskā ražošana, ir ievērojami mazāk atkarīgas no importētas barības, vienlaikus nodrošinot ieguvumus videi.

Visbeidzot, jāuzsver, ka ES ir viena no **efektīvākajām dzīvnieku proteīnu ražotājām pasaulē SEG emisiju ziņā** uz produkcijas vienību⁽¹⁹⁾. Ja ES dzīvnieku izcelsmes produktu ražošanu samazinātu izolēti, ES dzīvnieku izcelsmes produktu patēriņu lielā mērā aizstātu oglekļietilpīgāks imports, palielinot ES dzīvnieku izcelsmes produktu patēriņa SEG pēdu un radot nepamatotus traucējumus ES dzīvnieku izcelsmes produktu vērtības ķēdē.

Apritīgums kā virzītājprincips

Kopumā augu izcelsmes proteīniem no dažādiem pārtikas un nepārtikas avotiem ir būtiska nozīme aprites bioekonomikā, arī tad, ja lauksaimniecības dzīvnieki tos pārveido pārtikā un kūsmēslos. Lai gan vairākus kultūraugus, ko izmanto lopbarībai, pārstrādā arī rūpnieciskām vajadzībām, enerģijas ražošanai vai pārtikai, no tiem joprojām var iegūt blakusproduktus ar augstu proteīnu saturu, ko izmanto lopbarībai vai pārtikai. Piemēram, eļļu no eļļas augu sēklām vai cieti no graudaugiem var atdalīt izmantošanai pārtikā, rūpniecībā vai enerģētikā, savukārt atlikušos blakusproduktus ar augstu proteīnu saturu var izmantot dzīvnieku barībai vai pārtikai. **Šie pārstrādātu kultūraugu blakusprodukti ir galvenais proteīnu avots ES lopkopībā.** Tie veido aptuveni 34 % no kopējā ES lopkopībā izmantotā proteīnu daudzuma, kas liecina par ciešo saikni starp pārtikas, barības, enerģētikas un rūpniecības vērtības ķēdēm.

Bioenerģijas politikai ir tieša ietekme uz proteīnu kā līdzprodukta pieejamību lopbarībai un uz ES proteīnaugu rentabilitāti. ES enerģijas ražošanas blakusprodukti⁽²⁰⁾ veido 47,2 % no visiem eļļas augu miltiem un 6,3 % no kopējās barības, ko izmanto ES. Pārtikas un dzērienu rūpniecības blakusprodukti veido 6 % no ES lopkopībā izmantotā proteīnu daudzuma, lai gan agrākie pārtikas produkti veido tikai 0,7 %, ņemot vērā tehniskos un regulatīvos ierobežojumus, kas saistīti ar barības nekaitīgumu. Pārtikas pārstrādē iegūtu proteīnu blakusproduktu drošu izmantošanu barībā varētu paplašināt, jo tā palīdz samazināt pārtikas izšķērdēšanu.

Dažāda proteīnu izmantošanas efektivitāte dažādos lopkopības veidos

Proteīnu izmantošanas efektivitāti lopkopībā var novērtēt pēc tā, cik efektīvi barības proteīni tiek pārvērsti dzīvnieku proteīnos. Mājputnu olu nozarē ir visaugstākā proteīnu konversijas efektivitāte, proti, lai iegūtu 1 kg dzīvnieku proteīnu, ir vajadzīgi 3,6 kg barības proteīnu; tai cūkkopības nozare ar 5,5 kg barības proteīnu uz 1 kg dzīvnieku proteīnu un piena lopkopības nozare ar 5,8 kg barības proteīnu uz 1 kg dzīvnieku proteīnu. Gaļas liellopu nozarē 1 kg dzīvnieku proteīnu iegūšanai izmanto 15,9 kg barības proteīnu. Pieaugošais mājputnu gaļas relatīvais patēriņš, vienlaikus samazinoties citu gaļas veidu patēriņam, zināmā mērā varētu palīdzēt mazināt ES atkarību no importētas barības, uzlabojot barības proteīnu izmantošanas kopējo efektivitāti.

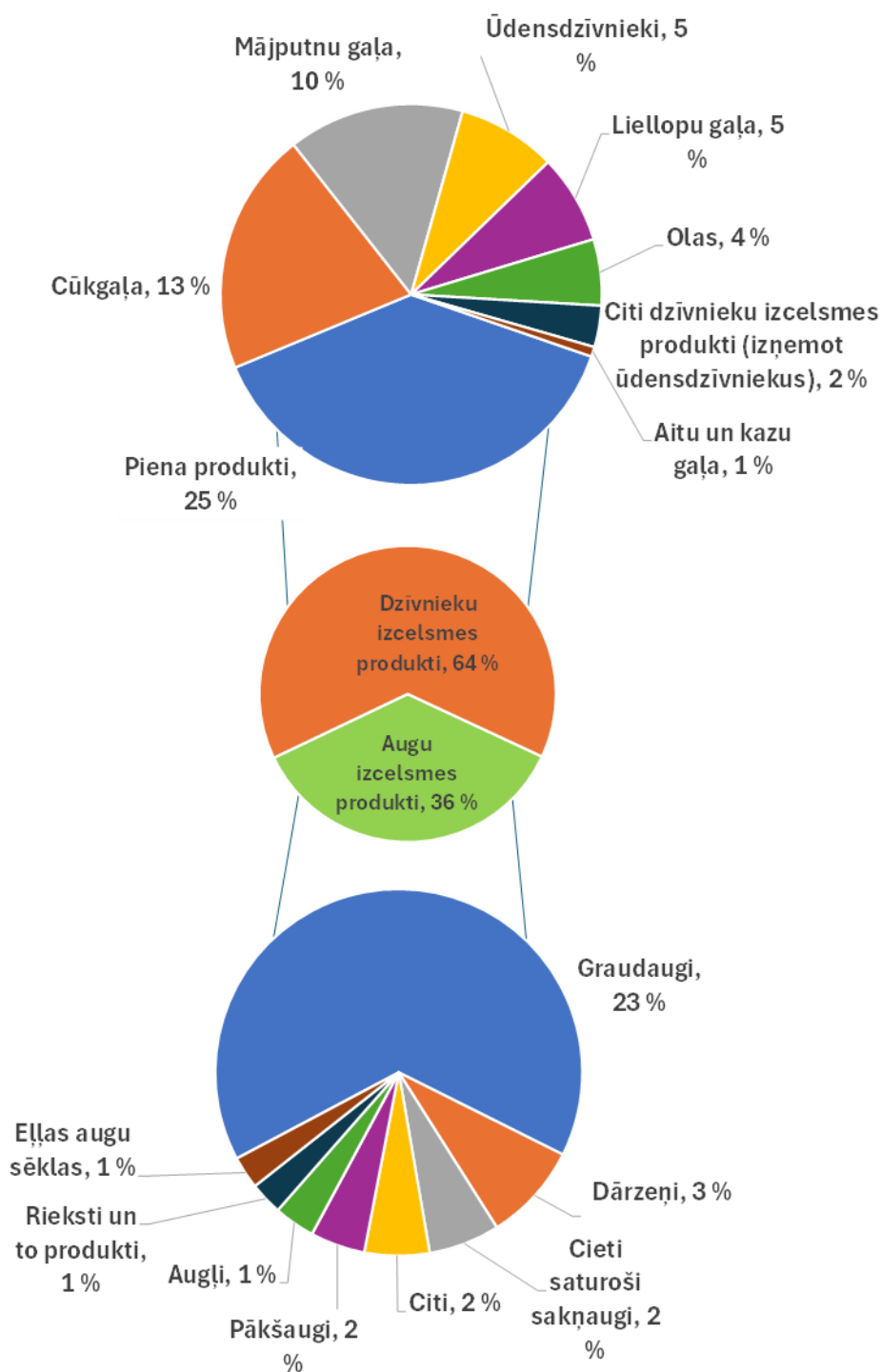
Pārtika

Eiropas Savienībā 64 % no cilvēku patērētajiem proteīniem ir dzīvnieku izcelsmes (4. attēls). Šis īpatsvars ASV pieaug līdz 67 %, savukārt Ķīnā augu izcelsmes proteīni veido 59 % no cilvēku patērētajiem proteīniem. Patēriņa tendences pēdējo desmit gadu laikā liecina, ka Eiropas iedzīvotāju

⁽¹⁹⁾ *FAO* Globālais lopkopības ietekmes uz vidi novērtējuma modelis (*GLEAM*), foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_Public/.

⁽²⁰⁾ T. i., eļļas augu milti, kas iegūti no sojas pupām, rapšu sēklām un saulespuķu sēklām, kuras saspīestas ES, lai ražotu eļļas, ko izmanto enerģijas ražošanai.

uzturā ir palielinājies dzīvnieku izcelsmes proteīnu īpatsvars, samazinoties augu izcelsmes proteīnu īpatsvaram ⁽²¹⁾.

5. attēls. Proteīnu īpatsvars ES uzturā pa produktu grupām

Avots: FAO – Pārtikas bilances, 2023. gads

⁽²¹⁾ Laikposmā no 2010. līdz 2023. gadam dzīvnieku izcelsmes proteīnu vidējais patēriņš uz vienu cilvēku ES palielinājās par 6 %, savukārt augu izcelsmes proteīnu vidējais patēriņš samazinājās par 4 % (FAO – pārtikas bilances).

Pašreizējos patēriņa modeļus ietekmē šādi faktori: i) kultūras tradīcijas un ieradumi; ii) ienākumi; iii) ērtības, reklāma un tirgvedība; iv) pieaugoša interese par pārtikas produktiem, kas bagātināti ar proteīniem; v) piegādes ķēžu organizēšana un vi) augu un dzīvnieku izcelsmes produktu relatīvās cenas. Piena produktu proteīnu īpatsvars Eiropas iedzīvotāju uzturā, visticamāk, palielināsies visvairāk, jo samazinās gaļas (izņemot mājputnu gaļu) patēriņš. Augu izcelsmes proteīnu galvenie avoti ir graudaugi (23 % no proteīnu patēriņa pārtikā) un augļi un dārzeņi (4 %). Lai gan pākšaugi veido tikai 2 % no uzņemto proteīnu daudzuma, tos uzskata par nozīmīgu daudzveidīga un ilgtspējīga uztura sastāvdaļu, un vairākas dalībvalstis iesaka palielināt pākšaugu patēriņu ⁽²²⁾).

Tāpat kā daudzu pārtikas produktu gadījumā, daudzveidīgs uzturs būtiski veicina veselīgu uzturu. Pārejā uz noturīgāku un ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu svarīga nozīme varētu būt daudzveidīgam uzturam, kas ietver gaļu no mājlopiem, kuri audzēti, izmantojot vietējiem apstākļiem pielāgotus barības resursus, kā arī augu izcelsmes proteīnu no augļiem, dārzeņiem un pākšaugiem patēriņam, kas vienlaikus veicinātu dzīvotspējīgas vērtības ķēdes ES. Papildus pilnvērtīga uztura nodrošināšanai un pozitīvu veselības rezultātu veicināšanai uzturs, kurā ir liels augu izcelsmes pārtikas produktu īpatsvars, palīdz sasniegt vides un klimata mērķus.

3. Augu izcelsmes un alternatīvi proteīnu avoti

Proteīnu jomā strauji attīstās inovācija. ES ir ieinteresēta būt par pasaules līderi un veicināt inovāciju, kas atbalsta konkurētspējīgas, ilgtspējīgas un noturīgas pārtikas sistēmas. Tajā pašā laikā proteīnu ražošanai ir jāatbilst ES noteikumiem veselības, klimata un vides aizsardzības jomā. Inovācijai ir jābūt atbildīgai, un ir pienācīgi jānovērtē tās ilgtspēja, kā arī sociālie, uztura un sabiedriskie aspekti. Eiropas Komisijas dzīvības zinātņu stratēģijā ir atzīts, ka Eiropas lauksaimniecības un pārtikas nozare ir inovācijas centrs ar jauniem produktiem un vērtības ķēdēm, kas apvieno drošumu, ilgtspēju un sociālo atbildību ⁽²³⁾.

Pašlaik tirgū ir dažādi **augu izcelsmes un alternatīvi proteīnu avoti un inovācijas gan pārtikas, gan barības jomā**. Daži no šiem produktiem Eiropā ir plaši izplatīti un atzīti, piemēram, augu izcelsmes pārtikas produkti un dzērieni ar proteīniem, kā arī produkti ar fermentācijas procesā vai no aļģēm iegūti proteīniem. Aļģes izmanto arī kā barību, un tām ir daudzsološs tirgus potenciāls. Daži alternatīvi proteīnu avoti, piemēram, kukaiņi, pašlaik galvenokārt tiek izmantoti barībā, lai gan tie ir pieejami arī pārtikas tirgū.

Uz citām barības alternatīvām, piemēram, produktiem, kuru pamatā ir **precīzā fermentācija un biomasas fermentācija, vai proteīniem, kas iegūti no kultūraugiem**, var attiekties īpaši noteikumi par laišanu tirgū. Vairākām no šīm alternatīvām ir potenciāls radīt jaunus aprītes uzņēmējdarbības modeļus lauksaimniekiem un barības nozarei. Uz fermentāciju balstītas tehnoloģijas ir papildu pieeja plašākā proteīnu jomā, kam var būt ietekme uz lauksaimniecības vērtības ķēdēm. Tās var radīt jaunas iespējas konkrētām izejvielām, lauksaimniecības blakusproduktiem un ar barību saistītiem resursiem, vienlaikus veicinot proteīnu avotu dažādošanu. Paredzams, ka to ietekme uz tradicionālo lauksaimniecisko ražošanu vidējā termiņā joprojām būs ierobežota, lai gan laika gaitā varētu rasties būtiskāka ietekme. Tas, cik lielā mērā lauksaimnieki un lauku apvidi gūs labumu, būs atkarīgs no tā, kā tiks organizētas vērtības ķēdes, jo paredzams, ka uz fermentāciju balstītas tehnoloģijas pastāvēs līdzās esošajām lauksaimniecības sistēmām un praksei. Komisija pašlaik pabeidz pētījumu, kurā aplūkoti

⁽²²⁾ Eiropas Komisija, *Legumes and Pulses – Knowledge for policy*, 2025. gada 18. decembris; Eiropas Komisija, *Food-Based Dietary Guidelines recommendations for legumes – Knowledge for policy*, 2025. gada 7. novembris.

⁽²³⁾ Eiropas Komisija, “Biozinātnei izvēlies Eiropu!” *Stratēģija, kas līdz 2030. gadam Eiropas Savienību padarīs par pasaules pievilcīgāko vietu biozinātnēm*, COM(2025) 525 final.

vairāki no šiem jautājumiem ⁽²⁴⁾). Iepriekš minētie proteīnu avoti barībai ir inovāciju joma un veicina šā pasaules mēroga tirgus attīstību.

Citās jurisdikcijās tiek attīstīti un izvērsti inovatīvi fermentācijas procesi, radot ekonomiskus ieguvumus un jaunas ienākumu plūsmas lauksaimniekiem ārpus ES. ES lauksaimnieki varētu gūt līdzīgus ieguvumus, ko nodrošinātu tiešs pieprasījums pēc lauksaimniecības izejvielām un lauksaimniecības blakusplūsmu pilnveidošana. Gaidāmā Biotehnoloģiju akta II mērķis būs stiprināt ES rūpniecības konkurētspēju rūpnieciskās biotehnoloģijas un bioražošanas jomā, tajā skaitā pamatojoties uz progresīvu fermentāciju.

Attiecībā uz pārtiku paredzams, ka **vislielākais tirgus potenciāls būs augu izcelsmes proteīnu pārtikas produktiem un dzērieniem**, ņemot vērā stabilo tiesisko regulējumu un patērētāju atsaucību salīdzinājumā ar citiem alternatīviem proteīniem. Šo augu izcelsmes alternatīvo produktu mērķis bieži vien ir atdarināt tradicionālo dzīvnieku izcelsmes produktu garšu, konsistenci un uzturvērtības profilu ⁽²⁵⁾), lai gan daži no tiem ir vairāk pārstrādāti. Eiropas tirgū līdzās pastāv abi produktu veidi, un TKO regulas ⁽²⁶⁾ īpašie noteikumi par piena produktu apzīmējumu izmantošanu, kā arī nākotnē paredzētie noteikumi par termiņiem saistībā ar gaļu ⁽²⁷⁾ palīdzēs uzlabot pārredzamību un ļaus patērētājiem izdarīt apzinātu izvēli.

Gan **augu izcelsmes proteīnu produkti, gan alternatīvo proteīnu produkti saskaras ar vairākām kopīgām problēmām, kas būs jāpārvar, pirms tos varēs plašāk izmantot un iekļaut ES iedzīvotāju uzturā**. Lai gan ir spēkā ES tiesiskais regulējums attiecībā uz jauniem pārtikas produktiem ⁽²⁸⁾, sabiedrības izpratne un pieņemšana ir īpaši svarīga tādās jomās kā pārtikas tehnoloģija, kur inovācija var skart veselības, kultūras, ētikas, tradīciju, sociālos, ekonomiskos un ilgtspējas aspektus, tādēļ šajā jomā nepieciešams plašāks un iekļaujošāks dialogs, kā arī labāka informētība. Turklāt papildu šķēršļus var radīt šo produktu cena, garša, lietošanas ērtums, uzturvērtības aspekti un marķējums. Svarīgi ir rūpīgi izvērtēt alternatīvo proteīnu produktu **ilgtspēju** un nekaitīgumu, tāpat kā tas tiek darīts attiecībā uz tradicionālajiem pārtikas produktiem. Piemēram, vairāku alternatīvo proteīnu veidu ražošanas procesi ir energoietilpīgi, un dažos gadījumos tiem nepieciešams lielāks enerģijas patēriņš nekā tradicionālo proteīnu ražošanai, ko tie potenciāli varētu aizstāt ⁽²⁹⁾). Visbeidzot, būtu jācenšas dažādot proteīnus, vienlaikus aizsargājot Eiropas **lopkopības** nozares **konkurētspēju un ilgtermiņa dzīvotspēju**.

No **ekonomiskā un sociālā** viedokļa augu izcelsmes proteīnu produktu pārdošanas apjoma pieaugums rada iespējas lauksaimniekiem un lauku kopienām. **Ražošanas pārprofilēšana, kā arī dažādu lauksaimniecības blakusplūsmu un līdzproduktu novirzīšana** izmantošanai augu izcelsmes pārtikā un alternatīvu proteīnu ražošanā dzīvnieku barībai varētu radīt jaunus ieņēmumus lauksaimniekiem. Proteīnapgādes dažādošana rada iespējas veidot jaunas vērtības ķēdes gan barībai, gan pārtikai.

⁽²⁴⁾ Eiropas Komisija, *Pētījums par biomasu un precīzo fermentāciju*, kas jāpabeidz 2026. gada otrajā pusgadā.

⁽²⁵⁾ FAO, *The Plants That Feed the World: baseline data and metrics to inform strategies for the conservation and use of plant genetic resources for food and agriculture*, 2023.

⁽²⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju (OV L 347, 20.12.2013., 671. lpp.).

⁽²⁷⁾ Eiropas Komisija, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai attiecībā uz lauksaimnieku pozīcijas stiprināšanu pārtikas piegādes ķēdē (COM(2024) 577 final). Viens no likumdevējiem pašlaik izskata iespēju pievienot sarakstu ar termiņiem, kas rezervējami tikai gaļas produktiem.

⁽²⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/2283 (2015. gada 25. novembris) par jauniem pārtikas produktiem un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1169/2011 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 258/97 un Komisijas Regulu (EK) Nr. 1852/2001.

⁽²⁹⁾ Eiropas Parlaments: Eiropas Parlamenta Izpētes dienests, *Alternative protein sources for food and feed Service*, 2024. gada aprīlis.

4. Noturīgas un ilgtspējīgas proteīnapgādes sistēmas veidošana ES

Neraugoties uz vairākām politikas iniciatīvām, kas līdz šim pieņemtas, lai veicinātu attīstību, **joprojām pastāv būtiski šķēršļi ilgtspējīgas augu izcelsmes proteīnu ražošanas izvēršanai**. Plašajā apspriešanās ar ieinteresētajām personām tika apzināti vairāki ierobežojumi, tajā skaitā proteīnaugu zemāka rentabilitāte, jo īpaši saistībā ar īpašu zināšanu, prasmju un resursu pieejamību; nepietiekami attīstīta vērtības ķēde; infrastruktūras vajadzības, piemēram, uzglabāšanai un apstrādei; investīciju nepietiekamība un nepieciešamība pēc ciešākas sadarbības starp ieinteresētajām personām, lai mazinātu ar pārkārtošanas saistīto lēmumu risku.

Lai paātrinātu vērtības ķēdes attīstību, ir jārikojas dažādos pārvaldības līmeņos un dažādām ieinteresētajām personām. **Panākumi būs atkarīgi no spējas nodrošināt integrētu pieeju un radīt atbilstošus stimulus proteīnaugu piedāvājuma un pieprasījuma attīstībai.**

ES nākotnes proteīnapgādes sistēmas pamatā ir šādi pīlāri, kas savukārt padarīs apritīgumu un rīcību klimata jomā par ekonomiski izdevīgu risinājumu lauksaimniekiem:

- palielināt atvērtu **stratēģisko autonomiju**, paplašinot **ilgtspējīgu ES proteīnapgādi**,
- uzlabot plašākas ES proteīnapgādes sistēmas **noturību, konkurētspēju un sagatavotību**,
- stiprināt ES proteīnu vērtības ķēdes, uzlabojot **tirgus pievilcību, stimulējot pieprasījumu** un veicinot vietējos risinājumus.

4.1. Politikas koordinācijas stiprināšana

Saskaņota pārkārtošanās ir atkarīga no lielākas saskaņotības starp KLP un ES konkurētspējas, pētniecības un inovācijas, enerģētikas, kohēzijas, vides, klimata, veselības, publiskā iepirkuma un tirdzniecības politiku, vienlaikus arī nodrošinot, ka publiskā politika un privātās iniciatīvas sadarbojas visā lauksaimniecības un agropārtikas ķēdē no ražošanas līdz patēriņam.

Vairākas darbības jau tiek īstenotas, bet tās, iespējams, būs jāpaātrina un jāintegrē. Konkrētāk, pastiprinot savus vides un klimata mērķus, ES būtu jāpastiprina centieni veicināt lielāku ražošanas standartu saskaņošanu starp tirdzniecības partneriem. Proteīnu nozares attīstībai ir liels potenciāls palīdzēt sasniegt ES vides un apritīguma mērķus.

Nākamā daudzgadu finanšu shēma (DFS) rada iespējas stimulēt ES proteīnaugu nozari, izmantojot **integrētu plānošanu**, samazināt atkarību no importētiem proteīniem un stiprināt ES atvērtu stratēģisko autonomiju. Tam ir nepieciešama vērtības ķēdes projektu izstrāde, kas var apvienot atbalstu proteīnaugu audzēšanai saskaņā ar KLP, labāku teritoriālo integrāciju un infrastruktūras un pārstrādes iekārtu attīstību, izmantojot valsts un reģionu partnerības plānus (VRPP) ⁽³⁰⁾, un, visbeidzot, pētniecības un inovācijas investīciju palielināšanu, izmantojot pētniecības pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa” un Eiropas Konkurētspējas fondu (EKF) ⁽³¹⁾. Kopā ar **riska pārvaldības instrumentiem**, ko Komisija izstrādā, arī sadarbībā ar EIB, tas rada vēl nepieredzētas iespējas ES proteīnaugu nozarei.

Vairākas dalībvalstis jau īsteno iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt ilgtspējīgāku un noturīgāku proteīnapgādes sistēmu. Šie centieni ir vērsti uz vietējās proteīnu ražošanas un izmantošanas palielināšanu, uztura dažādošanu, alternatīvu proteīnu izstrādi un vērtības ķēžu stiprināšanu. Dānijas rīcības plānā attiecībā uz augu izcelsmes pārtiku ⁽³²⁾ ir sniegts piemērs tam, kā dalībvalstis var apvienot instrumentus dažādos pārvaldības līmeņos, lai atbalstītu augu izcelsmes pārtikas vērtības ķēdi.

⁽³⁰⁾ Valsts un reģionu partnerības plāni ir jauns plānošanas instruments, ko Komisija ierosinājusi nākamajai daudzgadu finanšu shēmai (DFS).

⁽³¹⁾ Eiropas Komisija, [Eiropas Konkurētspējas fonds – faktu lapa](#), 2026. gada 22. jūnijs.

⁽³²⁾ Dānijas Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministrija, [Dānijas rīcības plāns attiecībā uz augu izcelsmes pārtiku](#), 2023. gada oktobris.

Lai samazinātu atkarību no importēta augu izcelsmes proteīna, dalībvalstīm tiek ieteikts rīkoties, kā sīkāk izklāstīts turpmākajās iedaļās, atbilstoši to vajadzībām:

- veicināt proteīnaugu iekļaušanu augsekā un kultūraugu dažādošanā, pamatojoties uz to labvēlīgo ietekmi uz vidi un klimatu,
- sniegt saistīto ienākumu atbalstu proteīnaugu audzēšanai, palīdzot nozarei uzlabot tās konkurētspēju,
- kompensēt lielākus riskus un ražošanas izmaksas lauksaimniekiem, kuri pāriet uz proteīnaugiem,
- integrēt proteīnu dažādošanu savās paaudžu maiņas stratēģijās un gados jaunu lauksaimnieku darbības uzsākšanas atbalsta pasākumos,
- atbalstīt ieguldījumus, inovāciju, tirgvedību, uzglabāšanu un riska pārvaldību proteīnaugu ražošanā,
- veicināt kolektīvas darbības, piemēram, reklāmas pasākumus, kopīgu produktu laišanu tirgū un līgumu plašāku izmantošanu starp lauksaimniekiem un citām proteīnaugu vērtības ķēdes ieinteresētajām personām,
- stiprināt proteīnaugu vērtības ķēdes lejupējos segmentus, veicot ieguldījumus infrastruktūrā, uzglabāšanā un pārstrādes jaudā,
- palīdzēt grūtībās nonākušiem lauksaimniekiem, kuri audzē proteīnaugus, stiebrzāles un citus lopbarības zālaugus,
- stiprināt zālāju nozīmi,
- mudināt lopkopjus attiecīgā gadījumā pāriet uz ekstensifikāciju,
- nodrošināt stimulus lauksaimniekus, kuri apvieno augkopību un lopkopību,
- uzraudzīt un veicināt vietējās barības izmantošanu saimniecību vai vietējā līmenī, palielināt pašnodrošinājumu saimniecību līmenī un samazināt atkarību no importētas barības ar augstu proteīna saturu,
- atbalstīt daudzveidīgu uzturu, lai stiprinātu sistēmas noturību,
- izstrādāt nodokļu politiku, lai veicinātu pāreju uz noturīgu pārtikas sistēmu,
- izdot norādījumus par saskaņotām barības un pārtikas proteīnu bilanci.

Īpaši dialogi ar dalībvalstīm par proteīniem nodrošinās forumu paraugprakses apmaiņai un proteīnu plāna īstenošanas uzraudzībai. **Ikgadējie pārtikas nozares dialogi**, kas pulcē patērētājus, ražotājus, nozares pārstāvjus, mazumtirgotājus, publiskās iestādes un pilsonisko sabiedrību, sniedz vēl vienu iespēju viedokļu apmaiņai un darba kārtības noteikšanai.

4.2. Ilgtspējīgas ES proteīnapgādes paplašināšana

Lai ES spētu palielināt savu stratēģisko autonomiju, ir nepieciešams:

- veicināt proteīnaugu audzēšanu ar stimuliem,
- nodrošināt lauksaimniekiem paredzētu atbalsta pasākumu rīkkopu,
- stiprināt vērtības ķēdes un reģionālo attīstību,
- uzlabot zālāju ilgtspējīgu izmantošanu un lopkopības integrāciju,
- nodrošināt lauksaimniekiem piekļuvi oglekļa emisiju samazināšanas stimuliem un dabas kredītiem.

- **Lauksaimnieku stimulēšana ieviest dažādotas ražošanas sistēmas ar samazinātām mēslošanas līdzekļu vajadzībām**

Lai panāktu proteīnu dažādošanu, ir vajadzīgi pietiekami stimuli, investīciju atbalsts un riska pārvaldības instrumenti. Vadoties pēc iepriekš minētajiem ieteikumiem, dalībvalstīm ir jāizstrādā savi plāni un stratēģijas proteīnu dažādošanai un jārisina ar to saistītie kompromisi, ņemot vērā strukturālos ierobežojumus Eiropā. Šajos politikas lēmumos būs jāņem vērā vairāki aspekti, tajā skaitā kultūraugu veidi, to piemērotība agroklimatiskajiem apstākļiem valstī, to proteīnu saturs, divējāds lietojums (pārtikai un barībai) un iespēja tos iekļaut augsekā. Dažiem kultūraugiem, piemēram, sojas pupām, pākšaugiem un tauriņziežiem, ir labs potenciāls un reālas iespējas paplašināt to audzēšanu. Turklāt pākšaugi augsekā (arī kā segkultūras) veicina ilgtspējīgu lauksaimniecības praksi, samazinot SEG emisijas un uzlabojot augsnes auglību, piesaistot slāpekli un tādējādi samazinot vajadzību pēc mēslošanas līdzekļiem.

Papildus augsekas un dažādošanas prasībai saskaņā ar jauno atbildīgo lauku saimniecību pārzināšanu dalībvalstis var izmantot virkni KLP instrumentu saskaņā ar KLP priekšlikumu laikposmam pēc 2027. gada ⁽³³⁾. Tie ietver saistīto ienākumu atbalstu (*CIS*) un agrovides un klimata pasākumus (*AECA*), kuru mērķis ir palielināt ar proteīniem bagātu kultūraugu pievilcību lauku saimniecību līmenī. *CIS*, attiecībā uz ko ir ierosināts palielināt maksimālās finansējuma likmes, var atbalstīt proteīnaugu audzēšanu, savukārt *AECA* var atbalstīt pākšaugu audzēšanu, kūtsmēsli izmantošanu un segkultūru audzēšanu, vienlaikus veicinot arī bioloģiskās lauksaimniecības sistēmas, kas integrē šo praksi.

Komisijas priekšlikumā ir paredzēts būtisks jauns elements ar ievērojamu potenciālu – **pārejas maksājumi**, kas ierosināti saskaņā ar KLP laikposmam pēc 2027. gada un ko var uzskatīt par riska mazināšanas instrumentiem. Tie palīdzēs lauksaimniekiem segt ieguldījumu un pielāgošanās izmaksas, kas saistītas ar proteīnaugu integrēšanu augsekā, tajā skaitā jaunu tehniku, aprīkojuma pielāgošanu, mācību izmaksas un ražošanas vai darbaspēka izmaksu pagaidu pieaugumu, kā arī iespējamus zaudējumus, kas saistīti ar zemāku rentabilitāti salīdzinājumā ar alternatīviem kultūraugiem.

Komisija noteiks **ES mēroga etalonrādītāju, kas ļaus uzraudzīt uzlabojumus ES vispārējās stratēģiskās autonomijas jomā attiecībā uz proteīnu. Graudaugu, eļļas augu sēklu un proteīnaugu tirgus novērošanas centrs** pastiprinās centienus veicināt tirgus uzraudzību un proteīnapgādes sistēmas pārredzamību.

Ar **KLP ieteikumiem** dalībvalstis tiks mudinātas savos VRPP iekļaut pasākumus, kas stimulē pākšaugu, kā arī rapšu un saulespuķu audzēšanu, ko papildina atbilstoši konsultāciju pakalpojumi, un uzraudzīt panākto progresu.

Nākamajai lauksaimnieku paaudzei ir būtiska nozīme pārkārtošanās paātrināšanā, pateicoties viņu uzņēmējdarbības garam, piekļuvei inovācijai un ilgākai plānošanas perspektīvai. Atbalstot lauksaimnieku modernizāciju, dažādošanu un inovāciju, paaudžu maiņas stratēģija lauksaimniecībā sekmē proteīnaugu nozares attīstību, veicinot agropārtikas sistēmas noturību, ilgtspēju un konkurētspēju. Komisija iesaka **dalībvalstīm proteīna dažādošanu integrēt savās paaudžu maiņas stratēģijās un gados jaunu lauksaimnieku darbības uzsākšanas atbalsta pasākumos**, lai gados jaunajiem lauksaimniekiem nodrošinātu pietiekamus stimulus un uzņēmējdarbības iespējas.

Riska pārvaldības instrumentu un finanšu instrumentu ieviešana vēl vairāk palīdzēs lauksaimniekiem savā lauksaimniecības uzņēmējdarbībā ieviest proteīnaugus, kā izklāstīts lopkopības stratēģijā.

⁽³³⁾ Eiropas Komisija, *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izklāsta nosacījumus, ar kādiem īstenojams kopējai lauksaimniecības politikai domātais Savienības atbalsts 2028.–2034. gada laikposmā (COM(2025)560 final)*; *Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 1308/2013 (COM(2025)553 final)*.

- **Rīkkopa, kas lauksaimniekiem dod iespēju audzēt ilgtspējīgus, veselīgus un noturīgus proteīnaugus**

Redzējumā par lauksaimniecības un pārtikas nozari Komisija uzsvēra, ka lauksaimniekiem ir vajadzīga atbilstoša rīkkopa, lai varētu ražot ilgtspējīgi, jo īpaši ņemot vērā klimata pārmaiņu radīto spiedienu un dzīvnieku un augu slimības. Tas ir vēl jo svarīgāk attiecībā uz proteīnaugiem, lai uzlabotu ražu un kvalitāti un radītu klimatam pielāgotas šķirnes. Jauniem genomikas paņēmieniem (JGP) ir ievērojams potenciāls risināt audzēšanas problēmas un laist tirgū klimatam pielāgotākus risinājumus.

Tāpēc proteīnaugu selekcijas programmās galvenā uzmanība būtu jāpievērš tādu šķirņu izstrādei, kas apvieno lielāku un stabilāku ražu, uzlabotu noturību pret klimata radītu stresu (piemēram, sausumu un ekstrēmiem laikapstākļu notikumiem), lielāku rezistenci pret kaitēkļiem un slimībām un labāku uzturvērtību, vienlaikus saglabājot ģenētisko daudzveidību ⁽³⁴⁾.

Papildus piemērotu šķirņu pieejamībai galvenie šķēršļi proteīnaugu ieviešanā joprojām ir augu veselības riski un nezāļu apkarošana. Lai to risinātu, Komisija Pārtikas un lopbarības *Omnibus* paketē ⁽³⁵⁾ ierosināja vienkāršot regulatīvās procedūras attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļiem, paātrināt piekļuvi bioloģiskajiem augu aizsardzības līdzekļiem un padarīt atjaunošanas procedūras efektīvākas. Komisija ir arī novirzījusi pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” investīcijas augu aizsardzībai, kam jāturpina palīdzēt novērst pašreizējās un jaunās slimību problēmas.

Proteīnaugu plašākas izmantošanas atbalstam ir būtiski nodrošināt zināšanu apmaiņu. Kooperatīviem, ES KLP tīkliem un pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” finansētiem tematiskajiem un konsultāciju tīkliem ⁽³⁶⁾ ir svarīga nozīme, īstenojot kopīgu rīcību. Lauksaimniecisko konsultāciju pakalpojumi ir arī būtiski, lai palīdzētu lauksaimniekiem ieviest jaunu praksi un uzlabotu informētību.

Piekluve modernai teknikai, kas pielāgota pākšaugu un citu proteīnaugu audzēšanai, ir būtiska precīzai sējai un ražas novākšanai, palīdzot uzlabot ražas stabilitāti un produktu kvalitāti. Svarīga nozīme ir KLP investīciju atbalstam. Tā kā šos kultūraugus bieži audzē salīdzinoši mazās platībās, kooperatīvi var atvieglot piekļuvi specializētam aprīkojumam, sadalot ieguldījumu izmaksas starp lauksaimniekiem.

- **Vērtības ķēžu un reģionālo spēju stiprināšana, lai uzlabotu tirgus pievilcību**

Pārmaiņu īstenošanas galvenie virzītājspēki ir vērtības ķēdes labāka integrācija un pieprasījuma veicināšana.

KLP priekšlikums laikposmam pēc 2027. gada stiprina vērtības ķēdi, izveidojot īpašu proteīnaugu nozari, paredzot ražotāju un starpnozaru organizāciju atzīšanu, tādējādi atvieglojot kolektīvas darbības, piemēram, veicināšanas pasākumus un kopīgu laišanu tirgū, kā arī paredzot dalībvalstīm pienākumu īstenot proteīnaugu nozares intervences, lai atbalstītu investīcijas, inovāciju, tirgvedību, uzglabāšanu un riska pārvaldību.

Ir svarīgi, lai kvalitāte atspoguļotos cenā un lai lauksaimnieki saņemtu taisnīgu atlīdzību. Tirgu kopīgās organizācijas grozījumi ⁽³⁷⁾, kurus pašlaik izskata viens no likumdevējiem un kuru mērķis ir stiprināt uzticēšanos visā pārtikas un barības ķēdē, veicinās līgumu plašāku izmantošanu starp lauksaimniekiem un citām proteīnaugu vērtības ķēdes ieinteresētajām personām, lai samazinātu riskus pārejā uz šiem kultūraugiem, uzlabojot cenu paredzamību, nodrošinot noietu un precizējot pieprasījumu.

⁽³⁴⁾ Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgā komiteja, *R&I for alternative protein sources towards strategic autonomy and sustainability in EU protein production*, 2026. gada 6. maijs.

⁽³⁵⁾ Eiropas Komisija, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pārtikas un barības nekaitīguma prasību vienkāršošanu un stiprināšanu (COM(2025)1030 final).

⁽³⁶⁾ Par *tematiskajiem tīkliem* un *konsultāciju tīkliem* ir pieejama plašāka informācija.

⁽³⁷⁾ Eiropas Komisija, Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai attiecībā uz lauksaimnieku pozīcijas stiprināšanu pārtikas piegādes ķēdē (COM(2024) 577 final).

Papildus KLP ienākumu atbalstam integrēta plānošana un finansēšana saskaņā ar VRPP sniedz iespējas palīdzēt attīstīt vērtības ķēdes, izmantojot **investīcijas, kas stiprinās infrastruktūru, uzglabāšanas un apstrādes jaudu, kura vajadzīga, lai sasaistītu piedāvājumu ar pieprasījumu**. Sava loma var būt arī EKF, kas atbalstīs uzņēmumus un projektus visā investīciju ciklā, izmantojot dažādus atbalsta veidus (dotācijas, atmaksājams atbalsts, jaukta tipa finansējums). Piemēram, proteīnaugu pārstrādes jaudas palielināšana ES dažādotu noieta iespējas un veicinātu līdzsvarotāku lopkopības teritoriālo izvietojumu ar mazāku ietekmi uz vidi. Eiropas Konkurētspējas fonds varētu atbalstīt investīcijas barības, pārtikas un biorafinēšanas uzņēmumu infrastruktūrā, stiprinot noturīgas ES vērtības ķēdes, kuru pamatā ir vietēji iegūts proteīns.

Lai samazinātu atkarību no importētas barības ar augstu proteīna saturu, ir jāsaglabā eļļas augu sēklu izmantošana rūpniecībā un enerģētikā, jo tās ir ES galvenais augstas kvalitātes barības proteīna iekšzemes avots. Biomasas izmantošanas veicināšana, kā noteikts bioekonomikas stratēģijā, vēl vairāk paplašinās tirgus iespējas.

Komisija jau ir sākusi sadarboties ar ieinteresētajām personām, lai sagatavotos jaunajām iespējām, kas izriet no nākamās DFS. Šis darbs turpināsies.

Reģionālajai attīstībai ir būtiska nozīme, lai risinātu strukturālās problēmas lauku apvidos un reģionos, piemēram, pakalpojumu pieejamību, darbaspēka trūkumu, ūdens trūkumu u. c. Integrētā plānošana saskaņā ar VRPP var palīdzēt risināt šīs problēmas.

- **Zālāju ilgtspējīgas izmantošanas un lopkopības integrācijas uzlabošana**

KLP priekšlikums laikposmam pēc 2027. gada saglabā ievērojamu atbalstu rupjajai lopbarībai, izmantojot teritoriālāku pieeju zālāju un lopkopības apsaimniekošanai un paplašinot *CIS*, attiecinot to arī uz stiebrzālēm un lopbarības kultūraugiem. Izmantojot *AECA*, dalībvalstis var veicināt ekstensīvas sistēmas, ilgtspējīgu ganīšanu un zāles plašāku izmantošanu barībā. Būtu jāstiprina zālāju nozīme, jo tie veicina oglekļa uzkrāšanu, samazina atkarību no importētas barības un palīdz novērst zemes pamešanu, kultūras mantojuma zudumu un pieaugošos dabas apdraudējumus, jo īpaši savvaļas ugunsgrēkus. Papildus ganībām ir iespējams paplašināt no zāles iegūta proteīna izmantošanu dzīvniekiem, kas nav atgremotāji.

- **Lauksaimnieku piekļuves oglekļa emisiju smazināšanas stimuliem un dabas kredītiem nodrošināšana**

Lai radītu ekonomiskus stimulus mēslošanas līdzekļu izmantošanas samazināšanai, kā uzsvērts Mēslošanas līdzekļu rīcības plānā, saskaņā ar Oglekļa piesaistes un oglekļa saistīgas saimniekošanas regulu (*CRCF*)⁽³⁸⁾ tiek izstrādāta sertifikācijas metode, lai atzītu oglekļa piesaistījumus, ko panāk, aramzemi pārveidojot par zālājiem, uzlabotu zālāju apsaimniekošanu un samazinātu N₂O emisijas, izmantojot pākšaugus. Šī vienotā sistēma ļaus proteīnaugu audzētājiem piekļūt oglekļa emisiju samazināšanas stimulu shēmām. Turklāt paziņotā *CRCF* regulējuma papildīguma un darbības jomas pārskatīšana sniedz iespēju radīt plašāku ekonomisko pamatojumu klāstu lauksaimniekiem, lai mudinātu viņus iesaistīties oglekļa saistīgā lauksaimniecībā.

Saskaņā ar Dabas kredītu ceļvedi⁽³⁹⁾ dabas kredītu pieejas varētu arī palīdzēt atalgot ilgtspējīgas proteīnapgādes sistēmas, kas palīdz uzturēt, atjaunot vai uzlabot ekosistēmas, dzīvotnes vai biodaudzveidību, tajā skaitā uz ganībām balstītas lopkopības sistēmas ilggadīgajos zālajos un

⁽³⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/3012 (2024. gada 27. novembris), ar ko izveido Savienības sertifikācijas satvaru pastāvīgai oglekļa piesaistei, oglekļa saistīgai saimniekošanai un oglekļa uzkrāšanai produktos (OV L, 2024/3012, 6.12.2024.).

⁽³⁹⁾ Eiropas Komisija, Dabas kredītu ceļvedis, COM(2025) 374 final.

biodaudzveidībai labvēlīgas pākšaugu sistēmas, piemēram, dažādotu augseku, starpkultūru audzēšanu vai zema resursu patēriņa ražošanu apvienojumā ar ainavas elementiem.

4.3. Pētniecības un inovācijas veicināšana proteīnapgādes sistēmu stiprināšanai

- **Investīcijas kultūraugu inovācijā un sēklās nolūkā palielināt ražošanu un noturību**

Savienības pētniecības un inovācijas pamatprogrammās “Apvārsnis 2020” un “Apvārsnis Eiropa” proteīnaugu pētniecībā un inovācijā ir ieguldīti vairāk nekā 190 miljoni EUR, tajā skaitā selekcijā, starpkultūru audzēšanā, ekosistēmu pakalpojumu valorizācijā, pārstrādē lauku saimniecībās, vērtības ķēdēs un barības ražošanā, lai stiprinātu ES pašpietiekamību. ES misijas “Augsnes kurss Eiropai” ietvaros projektos tiek pēfīta arī proteīnaugu loma augsnes veselības uzlabošanā, izmantojot “dzīvās laboratorijas”. ES partnerība dzīvnieku veselības un labturības jomā arī pievēršas šim jautājumam, izmantojot dzīvnieku barību un barības piedevas. ES agroekoloģijas partnerība pievēršas kultūraugu dažādošanai un jauktu sistēmu potenciālam. ES partnerība *Biodiversa+* šim tematam ir pievērsusies arī no cita skatpunkta, atbalstot daudzgadīgu graudaugu audzēšanas sistēmu izstrādi ⁽⁴⁰⁾.

Lai veicinātu proteīnaugu ražošanu un izmantošanu, ir vajadzīgas mērķtiecīgas investīcijas pētniecībā un inovācijā. Prioritātes cita starpā ir šādas: augu selekcija un sēklu audzēšana; mēslošanas līdzekļu izmantošanas samazināšana; ilgtspējīgu kultūraugu aizsardzība; dažādošana; un vērtības ķēžu attīstīšana, kā arī pētījumi par ganību sistēmām un uz vietējiem proteīniem balstītu barības sastāvu. Pētniecība un inovācija ir vajadzīga arī attiecībā uz ES audzētu proteīnaugu pārstrādājamību, organoleptisko kvalitāti, uzturvērtību, sagremojamību un alergēniskumu. Ņemot vērā šķirņu un audzēšanas apstākļu daudzveidību, lai atbalstītu tirdzniecību un plašāku izmantošanu, ir būtiski ieviest standartizētas kvalitātes, riska novērtēšanas un klasificēšanas metodes. Lai radītu pievienoto vērtību, ir vajadzīgas arī piemērotas pārtikas un barības pārstrādes tehnoloģijas un infrastruktūra, arī lauku saimniecībās.

Sadarbībā ar privāto sektoru ir jāturpina arī ieguldījumi tādu tehnoloģiju izstrādē, kas ļauj efektīvāk valorizēt biomasu, barībā izmantojot atliekas un blakusproduktus.

- **Sadarbības un zināšanu nodošanas stiprināšana starp dalībniekiem**

Sadarbība visā vērtības ķēdē ir būtiska inovācijas izvēršanai. Tādas iniciatīvas kā *EIP-AGRI* (Eiropas inovācijas partnerība lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai) un ES KLP tīkls atbalsta zināšanu apmaiņu, sadarbības projektus un paraugpraksi, savukārt pētniecības un inovācijas sasaiste ar konsultāciju pakalpojumiem nodrošina efektīvu zināšanu pārnesi lauksaimniekiem. Izmantojot daudzpusējus ieinteresēto personu projektus, tematiskas darbības un tīklu veidošanas iniciatīvas, šīs platformas turpinās veicināt paraugpraksi proteīnaugu jomā un izplatīt attiecīgos dalībvalstu līmenī īstenoto projektu rezultātus. To darbības arī veicinās īpašus dialogus par proteīnu ar dalībvalstīm un ikgadējos pārtikas nozares dialogus. Kohēzijas politika pētniecībai un inovācijai ir vēl viens instruments inovācijas atbalstam, un vairāki reģioni savās pārdomātas specializācijas stratēģijās ir noteikuši attiecīgas prioritātes ⁽⁴¹⁾.

⁽⁴⁰⁾ Plašāka informācija ir pieejama vietnē [Biodiversa+](#).

⁽⁴¹⁾ S3 partnerības un instruments starpreģionālajām investīcijām inovācijā (I3) jau stiprina reģionālo sadarbību, tehnoloģiju pārnesi un rūpniecisko izvēršanu visā Eiropā. S3 partnerības apvieno reģionus, kas ir ieinteresēti jaunās vērtības ķēdēs. Divi piemēri ir “High Tech Farming” un “Ingredients for the Bioeconomy (I4BE)”. I3 instruments atbalsta starpreģionālo sadarbību, palīdzot reģioniem pārvērst pētniecības un izmēģinājuma projektus reālās ekonomiskās iespējās, piemēram, izveidojot jaunu transnacionālu vērtības ķēdi biomēslojuma un bioekonomikas risinājumu jomā.

Visaptverošai pētniecības un inovācijas pieejai attiecībā uz proteīnu ir jāpadziļina zinātniskās zināšanas un jānovērš zināšanu nepilnības, vienlaikus nodrošinot efektīvu integrāciju starp disciplīnām ⁽⁴²⁾. Ir vajadzīgs papildu finansējums pētniecībai un inovācijai, lai palielinātu augu un alternatīvo proteīnu konkurētspēju, ilgtspēju un noturību, pamatojoties uz nākamo EKF un nākamo pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”. Gaidāmā jaunā stratēģiskā pieeja pētniecībai un inovācijai lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, lauku apvidos un pārtikas sistēmās veidos pamatu turpmāko ieguldījumu virzīšanai, lai izstrādātu jaunas zināšanas, praksi un instrumentus proteīna nozarēm. Ilgtermiņā turpmākais darbs tādās jomās kā augu aizsardzība, selekcija un biobāzēta bioekonomika, iesaistot gan pētniecības organizācijas, gan privāto sektoru visās šajās jomās, vēl vairāk veicinās rezultātu ieviešanu.

4.4. ES proteīnapgādes sistēmas noturības, konkurētspējas un sagatavotības uzlabošana

ES proteīnapgādes sistēmas noturība un konkurētspēja ir cieši saistīta ar barības izmantošanas efektivitāti, selekciju un inovāciju, kurā ES ir tehnoloģiskā līdere:

- lopkopības sistēmu efektivitātes uzlabošana;
- barošanas stratēģiju optimizēšana;
- reģionālās un vietējās barības izmantošanas veicināšana;
- importa dažādošana, vienlaikus saskaņojot ilgtspējas standartus;
- barības izejvielu un piedevu vietējās ražošanas atbalstīšana;
- sagatavotības un ārkārtas situāciju nodrošināšana.

• Lopkopības sistēmu pielāgošana, lai par prioritāti noteiktu vietējos resursus

Barības pieprasījumu var optimizēt, labāk saskaņojot lopkopību ar reģionālo un vietējo barības ražošanu Pamatojoties uz pašreizējo KLP, KLP priekšlikums laikposmam pēc 2027. gada sniedz dalībvalstīm iespējas vēl vairāk atbalstīt lopkopības dažādošanu, tajā skaitā ekstensifikāciju, un veicināt **reģionāli un vietēji ražotu augu izcelsmes proteīnu plašāku izmantošanu**, izmantojot tādas instrumentus kā platībatkarīgais ienākumu atbalsts, jo īpaši jauktām augkopības un lopkopības sistēmām, un palielināts CIS lauksaimniekiem, kuri apvieno augkopību un lopkopību. Nitrātu piesārņojuma skartajās teritorijās Komisija ir ierosinājusi noteikt dalībvalstīm pienākumu atbalstīt lauksaimniekus lopkopības sistēmas ekstensifikācijā vai darbības dažādošanā, un saskaņā ar jauno *AECA* tās arī sniegs atbalstu lopkopības sistēmu ekstensifikācijai, piemēram, izmantojot brīvprātīgas pārvaldības saistības vai jauno pārejas maksājumu. Tas ļaus labāk izmantot mazauglīgas zemes atgremotāju audzēšanai, savukārt attiecībā uz dzīvniekiem, kas nav atgremotāji, pastāv iespējas labāk izmantot pārtikas blakusproduktus saskaņā ar attiecīgajiem Savienības tiesību aktu noteikumiem par dzīvnieku barību, dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem, transmisīvo sūkļveida encefalopātiju (TSE) un biodegvielu pārstrādi, kas palīdz samazināt ar barību saistītās SEG emisijas un konkurenci zemes izmantošanas izmaiņu jomā.

Kā izklāstīts lopkopības stratēģijā, ganāmpulka sastāva un uzņēmējdarbības modeļu optimizācija atbilstoši reģionālā līmenī pieejamajiem dabas resursiem, kā arī skarto lopkopju ienākumu dažādošana, attīstot pārstrādi ar augstu pievienoto vērtību, palīdzēs samazināt ES atkarību no importēta augu izcelsmes proteīna.

⁽⁴²⁾ Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgā komiteja, *R&I for alternative protein sources towards strategic autonomy and sustainability in EU protein production*, 2026. gada 6. maijs.

- **Vietējā barības ražošana**

ES atkarības no importa samazināšana ir jāpapildina ar centieniem samazināt Eiropas barības ražošanas izmaksas. Importētās proteīnbarības aizstāšana ar Eiropas, reģionālām vai vietējām alternatīvām var palielināt izmaksas lopkopjiem, ja tās ir dārgākas nekā imports. Lai gan publiskais atbalsts var palīdzēt attīstīt noturīgas barības vērtības ķēdes, šīs izmaksas ir jāsedz, neapdraudot konkurētspēju. Lopkopības stratēģijā ir izklāstīta pieeja, kas, izmantojot brīvprātīgu marķēšanu un īsas piegādes ķēdes, ļautu patērētājiem skaidri identificēt šādus produktus un tādējādi atbalstīt šo pārkārtošanos.

Lai palielinātu vietējās barības izmantošanu, piegādes ķēdes posmā pirms dzīvnieku audzētājiem ir svarīgi paplašināt reģionālās pārstrādes un uzglabāšanas jaudu. KLP ietvaros pieejamie investīciju instrumenti jau tagad var palīdzēt lauksaimniekiem un ražotāju organizācijām attīstīt šādu reģionālu pārstrādes un uzglabāšanas infrastruktūru, piemēram, žāvēšanas iekārtas, biorafinētavas vai loģistikas platformas. Nākamais EKF var vēl vairāk veicināt šā mērķa sasniegšanu, palielinot investīcijas, kuru mērķis ir uzlabot konkurētspēju un noturību.

Lai virzītu politiku un uzraudzītu progresu, dalībvalstīm tiek ieteikts uzraudzīt vietējās barības izmantošanu ⁽⁴³⁾. Turklāt Komisija apsvērs iespēju izstrādāt **brīvprātīgu marķējumu vai fakultatīvus rezervētos apzīmējumus** attiecībā uz produkta ražošanā izmantotās barības izcelsmi.

- **Barošanas stratēģiju optimizēšana attiecībā uz dažādiem lauksaimniecības dzīvnieku veidiem**

Atgremotājus var barot ar zāli, un tie palīdz uzturēt zālājus, savukārt dzīvnieki, kas nav atgremotāji, var izmantot pārtikas un lauksaimniecības pārstrādes pārpalikumus un līdzproduktus, kas citādi nonāktu atkritumos. Barošanas stratēģijas ir izstrādātas tā, lai atbilstu mainīgajām barības vielu prasībām, saskaņojot ģenētiskos uzlabojumus ar dzīvnieku veselības un labturības prasībām. Tomēr nav viena risinājuma, kas attiektos uz visām ražošanas sistēmām, visiem lauksaimniecības dzīvniekiem un visiem reģioniem. Tomēr barošanas stratēģiju optimizēšana varētu samazināt ES atkarību no importētiem augu izcelsmes proteīniem, vienlaikus radot vērtības ķēdes ES audzētiem proteīniem un uzlabojot ilgtspēju.

Tā kā neviena vienota pieeja nav piemērota visām sistēmām vai reģioniem, barības ražotājiem ir būtiska nozīme dzīvnieku uztura vajadzību, sastāvdaļu pieejamības, cenu pieņemamības un ilgtspējas līdzsvarošanā. Tie ražo barības maisījumus no dažādām vietējām un importētām barības izejvielām un piedevām, vienlaikus pielāgojoties vides, regulatīvajiem un tirgus ierobežojumiem, lai nodrošinātu lauksaimniecības dzīvnieku optimālu produktivitāti. Šī loma ir īpaši svarīga, ņemot vērā to, ka barības maisījumi veido ievērojamu daļu no kopējā lauksaimniecības dzīvnieku barības pieprasījuma un barības izmaksas ir galvenā lopkopības ražošanas izmaksu pozīcija.

Lai veicinātu aprites bioekonomiku, agrāku pārtikas produktu, pārtikas ražošanas blakusproduktu un līdzproduktu izmantošana dzīvnieku barībā palīdz sasniegt aprites bioekonomikas mērķus, samazinot atkritumu daudzumu, saglabājot barības vielas un sniedzot ekonomiskus un vidiskus ieguvumus. ES politikā dalībvalstis tiek mudinātas par prioritāti noteikt drošu izmantošanu dzīvnieku barībā, nevis zemākas vērtības izmantošanas veidus, piemēram, biodegvielas ražošanu, kompostēšanu, biogāzes ražošanu, sadedzināšanu vai apglabāšanu poligonos, ar nosacījumu, ka ir ievērotas visas attiecīgās barības nekaitīguma un citas juridiskās prasības. Apritīga barība var ietvert arī jaunu barības vielu avotu apsvēršanu izmantošanai dzīvnieku barībā, piemēram, no kukaiņiem iegūtuproteīnu.

- **Importa dažādošana, vienlaikus saskaņojot ilgtspējas standartus**

Lai gan šajā plānā ir izklāstīti praktiski pasākumi ES ražošanas veicināšanai virzībā uz lielāku autonomiju, pagaidām atkarības riskus palīdz samazināt importa dažādošana. Pašreizējie (un turpmākie) BTN, ko ES noslēdz ar dažādiem tirdzniecības partneriem, nodrošina pamatu gan importa,

⁽⁴³⁾ Eiropas Vides aģentūra, *Protein diversification in Europe: risks and opportunities for sustainable food systems*, 2026. gada 22. jūnijs.

gan eksporta dažādošanai. Nākotnē, visticamāk, saglabāsies atkarība no barības proteīnu importa no trešām valstīm. Ņemot vērā nulles muitas nodokļa režīmu sojas pupām un sojas miltiem, kā arī ierobežoto šo produktu izcelsmes valstu skaitu, dažādie BTN, ko ES ir noslēgusi ar trešām valstīm, palīdz saglabāt šo režīmu un dažādot sojas pupu piegādes avotus ES. ES izmantos savas diplomātijas iespējas agropārtikas jomā, lai vēl vairāk dažādotu piegādes ķēdes un atvērtu jaunus piegādes koridorus.

ES kaimiņvalsts un pievienošanās kandidātvalsts Ukraina varētu palīdzēt samazināt ES proteīna deficītu un padarīt tās proteīna sistēmu elastīgāku, un sadarbība būtu vērsta uz ražošanas standartu saskaņošanu, jo īpaši attiecībā uz sojas pupām. ES sadarbosies ar Ukrainu tādās sadarbības jomās, kas dod labumu abām pusēm, piemēram, sojas pupu ražošanā, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus un godīgu konkurenci.

Attiecībā uz ražošanas standartu labāku saskaņošanu jau ir veikti vairāki pasākumi.

Savā redzējumā par lauksaimniecības un pārtikas nozari Komisija apņēmas nodrošināt, ka bīstamie pesticīdi, kas aizliegti ES, netiek atkārtoti ieviesti ar importu. Lai papildinātu iepriekšējās iniciatīvas⁽⁴⁴⁾, Komisija ir nākusi klajā ar *Omnibus* priekšlikumu pārtikas un barības jomā un veiks ietekmes novērtējumu par iespēju saskaņot importēto produktu ražošanas standartus.

Proteīna ražošana var būtiski ietekmēt zemes izmantošanu. Eiropas tiesiskais regulējums, tajā skaitā ES Atmežošanas regula (*EUDR*)⁽⁴⁵⁾ un noteikumi par netiešām zemes izmantošanas izmaiņām (*ILUC*)⁽⁴⁶⁾, palīdz novērst šīs bažas. Tomēr tie var ietekmēt arī vērtības ķēdi, tajā skaitā lauksaimniekus un tirgotājus, un tam ir jāpievērš īpaša uzmanība.

- **Barības izejvielu un piedevu vietējās ražošanas attīstīšana**

Lai mainītu proteīnu avotus un dzīvnieku uzturu, ir vajadzīgas atbilstošas barības piedevas. Aminoskābju izmantošana dzīvnieku barībā mūsdienās ir visrentablākais risinājums, kā samazināt ES lielo atkarību no sojas pupu importa, vienlaikus samazinot slāpekļa emisijas un veicinot dzīvnieku veselību un labturību. Samazināta piekļuve neaizstājamo aminoskābju tirgum (jo īpaši lizīna un metionīna tirgum) palielinātu sojas pupu importu no trešām valstīm un slāpekļa emisijas vidē. Tāpat arī barības papildināšana ar pietiekamu vitamīnu daudzumu ir priekšnoteikums dzīvnieku veselībai un labturībai, kā arī optimāliem zootehniskajiem rādītājiem jebkurā lopkopības sistēmā. Viena vitamīna trūkums var būt pietiekams, lai ietekmētu zootehniskos rādītājus, tādējādi ietekmējot ES lauksaimniecības dzīvnieku konkurētspēju un potenciāli apdraudot ES pārtikas autonomiju.

ES ir lielā mērā atkarīga no trešām valstīm, jo īpaši no Austrumāzijas, gandrīz visu dzīvnieku barošanai nepieciešamo vitamīnu un aminoskābju ziņā.

Tāpēc ES atkarība no importētiem vitamīniem un aminoskābēm rada kritiskus piegādes riskus. Komisija sadarbosies ar dalībvalstīm, lai novērstu šos trūkumus, **aizsargājot un atbalstot ES rūpnieciskās spējas, izmantojot konkurētspējas un tirdzniecības instrumentus**, vienlaikus pētot iespējas pārcelt ražošanu atpakaļ uz ES, izmantojot turpmāk minētos pasākumus.

- **Pētījuma sākšana, lai novērtētu ES atkarības apmēru un tās mazināšanas potenciālu.**

⁽⁴⁴⁾ Ar Komisijas Regulu (ES) 2023/334 (2023. gada 2. februāris) neonikotinoīdu vielu klotianidīna un tiametoksāma maksimālie atlieku līmeņi ir pazemināti līdz analītiski nosakāmajai robežai, lai aizsargātu bites un apputeksnētājus.

⁽⁴⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/1115 (2023. gada 31. maijs), ar ko paredz noteikumus par to, kā Savienības tirgū darīt pieejamas un kā eksportēt no Savienības konkrētas ar atmežošanu un meža degradāciju saistītas pirmpreces un izstrādājumus (OV L 150, 9.6.2023., 206.–247. lpp.).

⁽⁴⁶⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (OV L 328, 21.12.2018., 82.–209. lpp.).

- Izpēte nākamā EKF ietvaros par iespējām paplašināt projektus un nodrošināt stimulus ES uzņēmumiem pilnībā izmantot esošās barības piedevu un vitamīnu ražošanas jaudu, nodrošināt to nepārtrauktu darbību un/vai ieguldīt jaunas jaudas veidošanā.
- **Barības piedevu noteikumu turpmāka vienkāršošana**, lai nodrošinātu inovāciju un pieejamību tirgū saistībā ar Pārtikas un lopbarības *Omnibus* paketi.
- **Ievainojamības uzraudzības uzlabošana un kritisko risku apzināšana**, kas saistīti ar barības izejvielām un piedevām, un attiecīgu sagatavotības pasākumu izstrāde. Pēc Nīnistes ziņojuma ⁽⁴⁷⁾ Komisija pieņēma Eiropas sagatavotības savienības stratēģiju ⁽⁴⁸⁾, kuras mērķis cita starpā ir stiprināt svarīgu sabiedrības funkciju, piemēram, pārtikas nodrošinājuma, noturību.
- Šajā kontekstā **Komisija Eiropas Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānisma ietvaros turpinās īpašu uzmanību pievērst atkarībai no pārtikas un barības piedevu piegādēm** un apsvērs dažādus instrumentus, piemēram, ar **kritiski svarīgām izejvielām saistītus instrumentus tirgus pārredzamības uzlabošanai, krājumu veidošanai, kopīgam iepirkumam vai citus instrumentus**, lai palielinātu noturību pret ārējiem satricinājumiem un stabilizētu gan pieejamību, gan cenu pieņemamību.

4.5. ES proteīna vērtības ķēžu stiprināšana, uzlabojot tirgus pievilcību, stimulējot pieprasījumu un veicinot vietējos risinājumus

- Daudzveidīga uztura atbalstīšana - Dažādu instrumentu izmantošana valstu un ES līmenī, lai stimulētu pieprasījumu - Atbildības un sadarbības nodrošināšana visā vērtības ķēdē

• Daudzveidīga uztura atbalstīšana, lai stiprinātu sistēmas noturību

ES agropārtikas sistēma piedāvā plašu drošas un kvalitatīvas pārtikas izvēli. Ņemot vērā indivīdu vajadzības un vēlmes, ir iespējami dažādi uzturi, kas ietver dažādus augu izcelsmes proteīnu un ilgtspējīgi ražotu dzīvnieku izcelsmes produktu avotus. Plašāka vietējo augu izcelsmes proteīnu pieejamība un lielāka cenu pieņemamība palielinātu patērētāju izvēles iespējas un uzlabotu šo produktu pieejamību. Savukārt daudzveidīgāks un līdzsvarotāks uzturs palīdzētu veidot dzīvotspējīgas vērtības ķēdes augu izcelsmes un teritoriāli integrētiem dzīvnieku izcelsmes produktiem, uzlabotu sabiedrības veselības rādītājus un veicinātu ES klimata un vidisko mērķu ⁽⁴⁹⁾ sasniegšanu.

Patērētāju izvēli pārtikas jomā nosaka pārtikas vide, ko lielā mērā veido cenas un privātie dalībnieki, bet ietekmē arī valsts politika. Valstu politikas instrumenti, piemēram, nodokļi, izglītība, uztura pamatnostādnes un informācija par ietekmi uz veselību, klimatu, vidi un sociālo jomu, var atbalstīt veselīgāku un daudzveidīgāku uzturu. Publiskā un privātā sektora rīcībā ir arī citi instrumenti, piemēram, cenu noteikšana, produktu pieejamība, sabiedriskā ēdināšana, produktu sastāvs un patērētāju informēšana, tajā skaitā marķēšana un reklāma, kā minēts Komisijas Sirds veselības plānā.

• Dažādu ES un valstu instrumentu mobilizēšana pieprasījuma stimulēšanai

Svarīga nozīme ir ne tikai valstu politikai, bet arī ES politikai. Saskaņā ar Komisijas ziņojumu par kaltētu pākšaugu un sojas pupu tirdzniecības standartiem **KLP priekšlikums laikposmam pēc**

⁽⁴⁷⁾ Īpašais padomnieks Nīniste, *ziņojums "Safer Together – Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness"*, 2024. gada 30. oktobris.

⁽⁴⁸⁾ Eiropas Komisija, *Eiropas stratēģija krīzgatavības savienībai*, JOIN(2025) 130 final.

⁽⁴⁹⁾ Eiropas Komisija: Kopīgais pētniecības centrs, *Closing the EU protein gap – drivers, synergies and trade-offs*, 2024.

2027. gada ļauj ieviest proteīnaugu standartus, lai labāk informētu patērētājus par produktu izcelsmi. Šie standarti var veicināt augu izcelsmes produktu patēriņu un atbalstīt ES kampaņas, kurās uzsvērti pākšaugu sniegtie ieguvumi veselības un ilgtspējas jomā.

Komisija savā ikgadējā veicināšanas darba programmā veicinās informētību par pākšaugu sniegtajām iespējām un iekļaus šos produktus gaidāmajā kampaņā “Pērc Eiropas preci”.

Publiskais pārtikas iepirkums var veicināt noturību un ilgtspēju, atbalstot jaunas piegādes ķēdes, nodrošinot pieprasījumu pēc ilgtspējīgiem produktiem un veidojot patēriņa paradumus. Redzējumā par lauksaimniecības un pārtikas nozari ir paziņots par priekšlikumu stiprināt publiskā iepirkuma nozīmi. Tajā minēts, ka publiskajā iepirkumā būtu jāizmanto “labākās vērtības” pieeja, lai novērtētu centienus kvalitātes un ilgtspējas jomā. Augu izcelsmes produktu, jo īpaši pākšaugu, vietējā ražošana ir labi saskaņota ar šiem mērķiem, un paredzams, ka tai šī pieeja nāks par labu.

ES skolu apgādes programma ⁽⁵⁰⁾ (kas atbalsta piena, augļu un dārzeņu izplatīšanu miljoniem skolēnu) var vēl vairāk veicināt ilgtspējīgu un noturīgu patēriņu, ar izglītojošiem pasākumiem palielinot bērnu informētību par pākšaugu priekšrocībām un iepazīstinot viņus ar to garšu.

- **Cenu noteikšanas un nodokļu saskaņošana, lai atspoguļotu ilgtspējas un noturības izmaksas**

Cenas būtiski ietekmē patērētāju izvēli un var veicināt pāreju uz daudzveidīgu uzturu. Tas ietver mazumtirgotāju cenu noteikšanas iniciatīvas, kas atspoguļo ilgtspējīgas un noturīgas pārtikas patiesās izmaksas un ko papildina marķēšanas prakse. Papildus cenu noteikšanai liela nozīme ir mazumtirgotājiem un pārtikas nozarei, piedāvājot daudzveidīgam uzturam piemērotus produktus un veicinot ilgtspējīgāku produktu izvēli.

Izstrādājot atbilstošu nodokļu politiku, dalībvalstis var veicināt pāreju uz noturīgu pārtikas sistēmu.

Lai gan pāreja uz plašāku proteīnaugu produktu izmantošanu pārtikā un barībā pati par sevi nav tieši atbilstīga ilgtspējas nolīgumiem saskaņā ar TKO regulas 210.a pantu, lauksaimnieki un citas vērtības ķēdes ieinteresētās personas varētu apsvērt iespēju ilgtspējas nolīgumos iekļaut iniciatīvas, kuru mērķis ir sasniegt atbalsttiesīgus ilgtspējas mērķus, piemēram, samazināt zudumus un slāpekļa izmantošanu, uzlabot biodaudzveidību un sasniegt citus saistītus mērķus.

4.6. Apritīgums kā ekonomiskais pamatojums

- **Biodegvielas**

Tādu kultūraugu vietējā ražošana, kuriem ir augsts proteīna saturs, ne tikai samazina atkarību no proteīna importa, bet arī nodrošina vērtīgus līdzproduktus, ko var izmantot pārtikā un barībā, kā arī biodegvielu ražošanā, tādējādi veicinot ES noturību gan pārtikas un barības, gan enerģētikas nozarē. **Pārskatot atjaunīgās enerģijas satvaru laikposmam pēc 2030. gada, Komisija izvērtēs, kā var palielināt pašmāju ilgtspējīgu biodegvielu, proteīnaugu un izejvielu ražošanu, lai atbalstītu Savienības stratēģisko autonomiju un noturību, un šos mērķus atspoguļos vispārējā politikas satvarā.**

- **Bioekonomikas izmantošana**

Bioekonomikas perspektīvas integrēšana ir būtiska ilgtspējīgai resursu izmantošanai un ES proteīna avotu pilnīga potenciāla izmantošanai saskaņā ar bioekonomikas stratēģijas mērķiem un biomasas efektīvas izmantošanas principu attiecībā uz augstvērtīgiem lietojumiem. Lai noteiktu jomas, kurās resursu izmantošanu varētu uzlabot, bioekonomikas stratēģija veicina biomasas plūsmu labāku uzraudzību, lai palielinātu pārredzamību starp nozarēm, kurās biomasu izmanto pārtikai, barībai, mēslošanas līdzekļu ražošanai, enerģijas ražošanai un citiem rūpnieciskiem lietojumiem.

⁽⁵⁰⁾ TKO regulas 22.–25. pants un V pielikums.

Bioekonomikas veicināšanā būtiska nozīme ir arī tādām iniciatīvām kā kopuzņēmums “Apriteņa biobāzēta Eiropa” un tā darba grupa primāro ražotāju jautājumos.

Komisija strādās pie **biomasas bilanču izstrādes**, lai novērstu datu nepilnības attiecībā uz blakusproduktu pieejamību, un sniegs atbalstu dalībvalstīm saskaņotu barības un pārtikas proteīna bilanču izstrādē.

5. Secinājumi

ES proteīnapgādes sistēmas lielā atkarība no importētas barības ar augstu proteīna saturu atspoguļo savstarpēji saistītu problēmu kopumu, tajā skaitā nepietiekami attīstītas proteīnaugu vērtības ķēdes, importētus vitamīnus un aminoskābes, nepietiekamu konkurētspēju, ierobežotu zemes pieejamību, spiedienu uz vidi, dažu lopkopības sistēmu atkarību no importētas barības, patēriņa modeļus un šķēršļus alternatīvu proteīnu ieviešanai.

Lai risinātu šīs problēmas, šī pieeja apvieno koordinētas un sistēmiskas darbības, kas aptver gan piedāvājumu, gan barības un pārtikas pieprasījumu. Tā stiprina ES ražošanu, stimulējot proteīnaugu audzēšanu ar KLP instrumentiem un attīstot noturīgas vērtības ķēdes, ko atbalsta pārstrādes infrastruktūra, plašāka līgumu izmantošana un mērķtiecīgas investīcijas. Tajā pašā laikā tā veicina importa dažādošanu un efektīvākas, uz vietējiem resursiem balstītas lopkopības sistēmas, tajā skaitā uz zālājiem balstītu ekstensifikāciju un optimizētas barošanas stratēģijas, kuru pamatā ir vietēji iegūta barība un ko atbalsta infrastruktūra, tirgus stimuli un barības izejvielu vietējā ražošana.

Vienlaikus šī pieeja stimulē pieprasījumu, izmantojot daudzveidīgāku uzturu, uzlabotu pārtikas vidi, publisko iepirkumu, marķēšanas un informētības veicināšanas pasākumus, tajā pašā laikā veicinot pētniecību un inovāciju kultūragu, alternatīvo proteīnu, bioekonomikas un aprites risinājumu jomā. Šo darbību pamatā ir ciešāka politikas koordinācija, saskaņošana ar vides mērķiem un pastiprināta uzraudzība un dialogs, kas nodrošina visas sistēmas pāreju uz noturīgāku, ilgtspējīgāku un konkurētspējīgāku ES proteīnapgādes sistēmu.

Jaunajiem lauksaimniekiem, kuri, pateicoties savai uzņēmībai un spējai pielāgoties, bieži vien ir jaunu tehnoloģiju, ilgtspējīgas prakses un dažādotu uzņēmējdarbības modeļu ieviešanas priekšgalā, ir izšķiroša loma tādu iespēju izmantošanā, ko sniedz pāreja uz ilgtspējīgu un noturīgu proteīna piedāvājuma un pieprasījuma sistēmu.

Izmantojot atbalstošu politikas vidi un mērķtiecīgu atbalstu inovācijai, ES var paātrināt ilgtspējīgas prakses ieviešanu un **līdz 2035. gadam sasniegt šādus mērķrādītājus**, nodrošinot, ka ES izcelsmes proteīna no eļļas augiem un proteīnaugiem, ko ES izmanto barībā, īpatsvars pieaug no 25,8 % 2025. gadā līdz 35 % 2035. gadā.

PIELIKUMS: Svarīgākās darbības

1. Proteīnaugu vērtības ķēžu attīstīšana Eiropā un lauksaimnieku stāvokļa stiprināšana

ID	Darbības
1.1.	Uzraudzīt vietējās barības izmantošanu.
1.2.	Noteikt ES mēroga etalonu, lai uzraudzītu ES vispārējo stratēģisko autonomiju proteīna jomā.
1.3.	Ieviest proteīnaugu izcelsmes marķējuma tirdzniecības standartus.
1.4.	Veicināt ilgtspējas kritēriju plašāku piemērošanu pārtikas, ēdināšanas pakalpojumu un tirdzniecības automātu publiskajā iepirkumā.

2. Zināšanu uzlabošana par ES proteīna pašpietiekamību

ID	Darbības
2.1.	Izveidot ES dialogus par proteīnu ar dalībvalstīm par ES proteīna plāna īstenošanu.
2.2.	Sākt pētījumu, lai novērtētu ES atkarības apmēru un tās mazināšanas potenciālu.
2.3.	Izstrādāt norādījumus par saskaņotu valsts barības un pārtikas proteīna bilanci.

3. ES proteīna vērtības ķēdes stimulēšana

ID	Darbības
3.1.	Izpētīt iespējas ieguldīt uzglabāšanas un pārstrādes infrastruktūrā, lai valsts un reģionu partnerības plānu un EKF ietvaros attīstītu uz vietēji ražotām proteīnbarības izejvielām balstītas noturīgas barības vērtības ķēdes.
3.2.	Veicināt tādu brīvprātīgu marķējumu vai fakultatīvu rezervēto apzīmējumu izstrādi sadarbībā ar galvenajām piegādes ķēdes ieinteresētajām personām, kas apliecina, ka lopkopības produkti ir ražoti, izmantojot tikai ES, valsts, reģionālo vai vietējo barību.
3.3.	Palielināt informētību par ES popularizēšanas kampaņu finansēšanas iespējām, kurās uzsvērti pākšaugu sniegtie ieguvumi veselībai un ilgtspējai.
3.4.	Palielināt informētību par pākšaugiem izglītības iestādēs, izmantojot ES skolu apgādes programmu, lai bērni iepazītu pākšaugu garšu un izskatu un apzinātos to uzturvērtību.
3.5.	Dalībvalstīm apsvērt iespēju veicināt tādu nodokļu politiku, kas uzlabo patērētāju piekļuvi noturīgai un cenas ziņā pieejamai pārtikai.

4. ES proteīnaugu un alternatīvo proteīnu konkurētspējas uzlabošana

ID	Darbības
4.1.	Oglekļa piesaistes un oglekļa saistīgas saimniecības regulas kontekstā izstrādāt lauksaimniecības un agromežsaimniecības sertifikācijas metodiku minerālaugsnēm, tajā skaitā praksi, kas samazina tiešās un netiešās N ₂ O emisijas no apsaimniekotām lauksaimniecības augsnēm, izmantojot proteīnaugus.
4.2.	Stratēģiska pieeja pētniecībai un inovācijai lauksaimniecībā, mežos, lauku apvidos un pārtikas sistēmās. Finansēt pētniecību un inovāciju, lai veicinātu proteīnaugu un alternatīvo proteīnu konkurētspēju, ilgtspēju un noturību.
4.3.	Dalīties zināšanās un apmainīties ar paraugpraksi par vietējās barības izmantošanu, proteīnaugu ražošanu, pārstrādi un valorizāciju, izmantojot ES KLP tīklu.

5. Partnerības izmantošana Eiropas kaimiņvalstīs

ID	Darbības
5.1.	Veicināt sadarbību ar Ukrainu kā ES kandidātvalsti, lai dažādotu proteīnaugu piedāvājumu, vienlaikus saskaņojot ražošanas standartus, arī izmantojot iniciatīvu <i>Global Gateway</i> .